

Ylöjärven aarteet

Materiaalipaketti Ylöjärven varhaiskasvatukselle

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Kevät 2018

Sanna Molin

Ohjaustoiminnan artonomi
Visamäki

Tekijä	Sanna Molin	Vuosi 2018
Työn nimi	Ylöjärven aarteet	
Työn ohjaaja	Paula Rantamaa	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja valmistaa Ylöjärven kaupungille lastenkulttuuripaketti, jonka voi noutaa kulttuuripalveluiden toimistosta kaupungin eri varhaiskasvatuspaikkoihin. Tavoitteena työlle oli saada aikaan monipuolinen materiaalipaketti, joka on kohderyhmälleen sopiva ja mielenkiintoinen. Opinnäytetyön työelämäyhteytenä toimi Ylöjärven kaupungin kulttuuripalvelut ja taustalla oli heidän yhteistyönsä kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa Kulttuurikude-nimisen kulttuurikasvatussuunnitelman kautta.

Opinnäytetyö oli luonteeltaan toiminnallinen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta, tutkimusaineisto kerättiin Ylöjärven varhaiskasvatuksessa olevilta lapsilta osallistuvalla havainnoinnilla ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalta teemahaastattelulla. Työn taustateorianä käytettiin varhaiskasvatustietoa ja ympäristökasvatusta sekä lapsen kasvua, oppimista ja leikkimistä koskevaa kirjallisuutta. Taustatietona käytettiin tietoa Mikkolan muinaislöydöstä, Haverin kultakaivoksesta sekä Kurun graniitista.

Saatujen tutkimustulosten perusteella varhaiskasvatuspaketin sisällöksi valikoitui leikkejä, materiaaleja ja eri kaupunginosia koskevat aiheet. Tietojen avulla koostui Ylöjärven eri varhaiskasvatuspaikkoihin kulttuuripalveluiden toimistosta noudettava lastenkulttuuripaketti, kokonaisuus, jossa tutustutaan paikallisen maaperän ja maaston erikoisuuksiin leikin avulla.

Avainsanat Varhaiskasvatus, ympäristökasvatus, kulttuurikasvatus, lastenkulttuuripaketti

Sivut 35 sivua, joista liitteitä 1 sivu

Degree Programme in Crafts and Recreation
Visamäki

Author	Sanna Molin	Year 2018
Subject	The Treasures of Ylöjärvi	
Supervisor	Paula Rantamaa	

ABSTRACT

The commissioner of this Bachelor's thesis was the Cultural Services of the city of Ylöjärvi and the project was based on their co-operation with Kulttuurikude cultural education plan. The purpose of the thesis was to design and create a cultural package for children which can be easily reclaimed from the Cultural Services Office to various early education centers of the city. The aim was to create a versatile material package that the target group find appropriate and interesting.

The thesis was a practice-based and qualitative study. The research material was collected by observing children in the early education groups and by a thematic interview with the early education personnel. The theoretical background of the thesis was the Finnish legislation for early childhood education as well as literature about environmental education, children's growth, learning and play. The written information about Mikkola historical findings, the gold mine of Haveri and Kuru's granite formed the background information for this thesis.

On the basis of the research results, plays, materials and subjects about different city districts were selected as the contents of this material package. The cultural package for children helps various early childhood education units in Ylöjärvi to teach children some special features of the local terrain, using play as a part of instruction.

Keywords early education, environmental education, cultural education, cultural package for children

Pages 35 pages including appendices 1 page

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA KESKEISET KYSYMYKSET	2
2.1	Ylöjärven kaupunki ja Kulttuurikude	3
2.2	Ylöjärvi-aiheinen lastenkulttuuripaketti	5
2.3	Opinnäytetyön tavoitteet.....	6
2.4	Toiminnallinen opinnäytetyö	6
3	TAUSTANA VARHAISKASVATUSLAKI JA -SUUNNITELMA.....	8
3.1	Varhaiskasvatustilaki	8
3.2	Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	9
3.3	Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma	10
4	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	11
4.1	Varhaiskasvatustilakäiset lapset.....	11
4.2	Lapsen oppiminen	12
4.3	Lapsen leikki	13
4.4	Ympäristökasvatus	15
5	AINEISTONHANKINTA	16
5.1	Osallistuva havainnointi	16
5.2	Teemahaastattelu	18
6	LASTENKULTTUURIPAKETIN SUUNNITTELU	20
6.1	Tarinankertoja-pöllö.....	22
6.2	Kurun graniitti	23
6.3	Viljakkalan kulta	25
6.4	Ylöjärven keskustan muinaislöytö.....	27
7	POHDINTA JA ARVIOINTI	28
	LÄHTEET	31
	HAASTATTELUT.....	34

Liitteet

Liite 1 Opinnäytetyön tutkimukseen osallistuminen

1 JOHDANTO

Pirkanmaan maakuntaan kuuluva Ylöjärven kaupunki on kokenut suuria muutoksia 2000-luvulla. Viljakkalan ja Kurun yhdistyessä Ylöjärveen kuntaliitosten myötä kaupungin pinta-ala ja asukasmäärä kasvoivat nopeasti. Ison kaupungin läheisyys on tuonut alueelle paljon myös lapsiperheitä, paikallistuntemus ei kuitenkaan ole pysynyt kaikkien perässä. Tämän vuoksi olen halunnut tuoda opinnäytetyössäni esiin Ylöjärven eri alueiden erityispiirteitä, mielenkiintoisia asioita, jotka kaikki eivät ole kauan paikalla asuneillekaan tuttuja. Omaan paikkakuntaan tutustumista tapahtuu myös varhaiskasvatuksessa ja sitä toteutetaan mitä erinäisin tavoin. Itse paikkakunnalla kauan asuneena olin kiinnostunut luomaan varhaiskasvatuksen käyttöön lisää sisältöä ja samalla kertomaan heille Ylöjärvestä.

Toisen ihmisen ja ympäristön huomioon ottaminen sekä yhteinen vastuunkanto asioista ovat tärkeitä arvoja ympäristökasvatuksessa sekä kestävän kehityksen kasvatuksessa. Lapsen tunne osallisuudesta sekä yhteisöön kuulumisesta ovat tärkeitä huolenpidon ja välittämisen merkkejä. Nämä puolestaan kiteyttävät koko kestävän kehityksen arvoperustan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 31.) Lapsen osallistuminen ja vaikuttaminen on nähty tärkeäksi kirjata myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, sillä yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat tätä kautta, samoin itseluottamus kasvaa ja lapsen käsitys itsestään kehittyy. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 24.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, kuinka ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: toiminen ympäristön puolesta, oppiminen ympäristöstä sekä oppiminen ympäristössä. Oppimisympäristönä ja oppimisen kohteina käytetään lähiluontoa sekä rakennettua ympäristöä, lapsia myös ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan vielä kuinka tutustuminen kulttuuriperintöön ja -maisemaan on tärkeää. Lasten mielenkiintoa suunnataan pohtimaan historiallisia asioita sekä hyvän tulevaisuuden rakentamista. Menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta tarkastellaan yhdessä ja lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tilanteisiin ja tapahtumiin. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 43–44 .) Lasten osallisuus, aiheeseen eläytyminen ja myös tulevaisuuden miettiminen yhdistyvät tämän opinnäytetyön tuotoksessa.

Työelämäyhteytenäni tässä opinnäytetyössä on Ylöjärven kaupungin kulttuuripalvelut ja taustalla on heidän yhteistyönsä kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa Kulttuurikude-nimisen kulttuurikasvatussuunnitelman kautta. Opinnäytetyöni aiheena ja tuotteena on kiertävä materiaalipaketti, jonka voi noutaa eri varhaiskasvatuspaikkoihin kaupungin kulttuuripalveluiden toimistosta. Kohderyhmänä ovat noin 4-6-vuotiaat lapset. Kulttuurikude-kulttuurikasvatussuunnitelmassa käytetään vastaavista tuotok-

sista sanaa lastenkulttuuripaketti, minkä vuoksi käytän sitä myös tämän opinnäytetyön yhteydessä kertoessani materiaalipaketista. Lastenkulttuuripaketin tehtävänä on toimia virikeaineistona, jonka johdattamana tutustutaan paikallisen maaperän ja maaston erikoisuuksiin leikin avulla. Opinnäytetyöni on toiminnallinen sisältäen myös laadullisella tutkimusotteella toteutetun aineistonkeruun. Tutkimusaineisto kerättiin Ylöjärven varhaiskasvatuksessa olevilta lapsilta osallistuvalla havainnoinnilla ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalta teemahaastattelulla. Analysoin saadun aineiston ja tulosten perusteella koostin lastenkulttuuripaketin sisällön.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan toiminnallinen ja jakaantuu kahteen osaan: opinnäytetyöraporttiin sekä suunnittelemaani ja valmistamaani lastenkulttuuripakettiin, joka itsessään ei sisälly tähän yhteyteen. Lastenkulttuuripaketin sisältö koostuu matkalaukusta, jonka sisällä on tarvikkeita viiteen leikkihetkeen sekä ohjekansiosta, jossa kerrotaan materiaalien käyttöohjeet sekä taustatietoa eri aiheista. Alkutarinan jälkeen kolme leikkihetkeä kertoo jokainen yhden erityisen asian käsiteltävän kaupunginosan maaperästä ja neljäs sitoo nämä kaikki yhteen yhdeksi tarinaksi. Kertojana toimii käsinukkehahmoinen pöllö, jonka kerrotaan lentäneen Ylöjärvelle paikkakuntaan tutustumista varten.

Tässä opinnäytetyöraportissa kerron ensin opinnäytetyön taustasta ja keskeisistä kysymyksistä. Tämän jälkeen selostan teoreettiset lähtökohdat sekä mitä asioita olen ottanut huomioon suunnitellessani materiaalipakettia varhaiskasvatusikäisille lapsille. Kerron myös aineistonhankinnasta sekä kuvaan lastenkulttuuripaketin suunnittelun ja rakentamisen vaiheet, ratkaisuistani kerron teorian pohjalta. Lopuksi arvioin prosessityöskentelyäni, osaamistani ja oppimistani sekä pohdin tavoitteideni saavuttamista.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA KESKEISET KYSYMYKSET

Otin kotipaikkakuntani Ylöjärven kaupungin kulttuuripalveluihin yhteyttä kysyäkseni olisiko opinnäytetyö mahdollista toteuttaa heidän tarpeitaan täyttäväksi. Asiasta innostuttiin ja yhteistyömme alkoi. Keskusteluiden kautta aiheeksi nousi silloin Ylöjärvellä tulevan vuoden teemana ollut kivi ja siitä tehtävä materiaalipaketti. Ajan kuluessa idea on jalostunut osittain yhteisesti kulttuurituottajan kanssa hieman erisältöiseksi.

Ylöjärvellä oli aloittanut uusi kulttuurikasvatuskokeilu, Kulttuurikude, jonka yhteyteen tämäkin opinnäytetyö asettuu. Kulttuurikude on jatkunut näihin päiviin asti, vahvistaen asemaansa varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksessa. Kulttuurikude yhdistää Ylöjärven kulttuuripalvelut sekä varhaiskasvatuksen tavoitteenaan vahvistaa lasten mahdollisuuksia tutustua sekä osallistua kulttuuriin monipuolisesti jo pienestä pitäen. Kaupungin järjestämään varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset pääsevät koke-

maan ja ilmaisemaan eri taiteenaloja, kuten käsityötaidetta tai tanssitaidetta. Myös paikalliskulttuurista ammennetaan ideoita käytettäväksi. Vuonna 2018 kaupungin kulttuuripalveluita Kulttuurikuteessa edustaa kulttuuri- ja markkinointituottaja, jonka kanssa jatkoin yhteistyötä opinnäytetyön loppuunsaattamiseksi. (Kulttuurikude n.d.)

Tässä luvussa kerron ensin opinnäytetyön työelämäyhteydestä, Ylöjärven kaupungista ja sen erilaisista varhaiskasvatuspaikoista sekä varhaiskasvatuksen kulttuurisuunnitelmasta Kulttuurikuteesta. Tämän jälkeen kerron opinnäytetyöni aiheesta, tavoitteista, tutkimuksen luonteesta sekä käyttämästäni aineistonhankintamenetelmistä.

2.1 Ylöjärven kaupunki ja Kulttuurikude

Pirkanmaan maakuntaan kuuluva Ylöjärven kaupunki on yksi Tampereen kehyskunnista. 2000-luvulla Ylöjärvi on kokenut suuria muutoksia kuntaliitosten myötä. Vuonna 2007 Viljakkala ja vuonna 2009 Kuru yhdistyivät Ylöjärveen, jonka myötä sekä Ylöjärven maantieteellinen koko että asukasluku ovat nousseet nopeasti. Vuoden 2013 lopussa Ylöjärven väkiluku oli 31 743, joista alle 15-vuotiaita oli 22,4 %. Maapinta-alaa Ylöjärven kaupungilla on 1115 km². (Ylöjärvi n.d.) Jatkossa tässä opinnäytetyössä Ylöjärven keskustalla tarkoitetaan aluetta, joka Ylöjärvellä oli ennen kuntaliitoksia.

Vanhempainrahakauden jälkeen kaikki alle kouluikäiset lapset ovat oikeutettuja kunnalliseen päivähoidon, joka on lakisääteinen lapsiperheille tarkoitettu palvelu. Ylöjärvellä varhaiskasvatusta tarjotaan avoimena varhaiskasvatustoimintana (erilaiset kerhot), perhepäivähoitona sekä päiväkotihoidon. Esiopetusta järjestetään päiväkodeissa. Kunnallisen päivähoidon vaihtoehtoina ovat kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki tai palveluseteli sovittuihin päiväkoteihin. (Varhaiskasvatus 2018.) Tällä hetkellä palveluseteliä voi käyttää seitsemääntoista yksityisessä omistuksessa olevaan varhaiskasvatustyksikköön, joista osa sijaitsee naapurikaupungeissa Tampereella ja Nokialla (Palveluseteli 2018). Kaupungilla on tällä hetkellä 25 päiväkotia, joiden lisäksi Ylöjärven varhaiskasvatusalueeseen kuuluu kuusi yksityisessä omistuksessa olevaa päiväkotia. Varhaiskasvatuksen hallinto siirtyi vuonna 2015 perusturvaosaston alaisuudesta sivistysosastolle. Taustalla oli tavoite saada lasten, perheiden ja hallinnon näkökulmasta eheä kokonaisuus, jossa päivähoidon palveluiden, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyötä voidaan ohjata ja kehittää kokonaisvaltaisemmin. Muutoksen myötä varhaiskasvatusta koskeva normiohjaus siirtyi pääsääntöisesti opetus- ja kulttuuriministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriön sijaan. (Varhaiskasvatus siirtyy sivistysosastolle. Siti 1/2014, 13.)

Perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vuotta ennen oppivelvollisuusiän alkamista. Esiopetuksen tavoite on yksilöllisen kehityksen ja oppimisen tukeminen toiminnallisilla ja leikinomaisilla keinoilla, oppimaan oppiminen, oppimisen ilo sekä sosiaalisten taitojen

kehittäminen. Opetushallitus on laatinut esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, joka toimii esiopetuksen pohjana. Esiopetus on maksutonta. Valtakunnallinen esiopetussuunnitelma luo pohjan kaupungin omalle esiopetussuunnitelmalle sekä esiopetusyksikköjen vuosisuunnitelmille. (Esiopetus 2018.) Ylöjärvellä ei ole erillisiä erityislapsiin keskittyviä päiväkoteja, vaan tarvittava tuki järjestetään mahdollisimman pitkälle lapsen omaan päiväkotiin. Päivähoidon ohella lapsen vanhemmat, kunnan terveydenhuolto, sosiaalitoimi, koulutoimi ja Perhekeskuksen työntekijät voivat toimia lapsen kuntoutuksen tukiverkkona. (Kuntoutuskompassi 2012.)

Ylöjärven kaupunki oli mukana seutukunnallisessa Pirkanmaan lastenkulttuurin kehittämishankkeessa vuosina 2013–2014, johon liittyen hankkeeseen osallistuvissa kunnissa järjestettiin erilaisia pilottityöpajoja. Kehittämishankkeen esiselvityksessä (Pirkanmaan lastenkulttuurin esiselvitys 2012, 50–51) todetaan, että kouluihin ja päiväkoteihin haluttaisiin mielellään paikan päälle tulevia taiteilijoita ja taidekasvattajia, jotta kustannuksia saataisiin pienemmiksi. Samalla selvityksessä kerrotaan erityisesti päiväkodeissa toivottavan, että taidealan ammattilaisilta saisi myös tukea henkilöstön omaan osaamiseen, jotta taidekasvatukseen saataisiin enemmän monimuotoisuutta. Päiväkodeille ja kouluille tahdottiin lisäksi materiaalia itse toteutettaviin kulttuurihankkeisiin. Ylöjärvellä lastenkulttuuria on alettu kehittämään vuonna 2012 Kulttuurikuteet-hankkeen myötä, myös tämä opinnäytetyö tulee olemaan osa Kulttuurikuteen toimintaa.

Kulttuurikude on Ylöjärven kulttuuripalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteinen kulttuurikasvatussuunnitelma, jonka päämääränä on tarjota ylöjärveläisille lapsille tasa-arvoinen mahdollisuus tutustua ja osallistua eri taiteenaloihin ja siten kasvaa kulttuuriin jo pienestä pitäen. Kulttuurikude käyttää eri taiteenaloja, kuten musiikki, kuvataide, käsityötaide, sanataide ja elokuvataide toteuttaessaan pääajatustaan monipuolisten kulttuurimahdollisuuksien ja niihin osallistumisen kokemuksia lapsille. Myös paikalliskulttuurin ja perinteiden todetaan tarjoavan rajattomat mahdollisuudet. Kulttuurin tuomia mahdollisuuksia katsotaan Kulttuurikuteessa erityisesti lapsen näkökulmasta. Päämääränä toiminnalle on, että myönteisten ja elämyksellisten kokemusten kautta lapsi kasvaa kulttuurin voimalla hyvinvoivaksi ja eheäksi. Kulttuurikude-työryhmä kokoontuu muutaman kerran vuodessa. Tavoitteenaan on, että jokaisessa päiväkodissa tai hallintoyksikössä olisi oma kulttuurivastaava, joka motivoisi päiväkodin henkilökuntaa kulttuurikasvatuksessa ja seuraisi Ylöjärven kulttuuritarjontaa. Kulttuurivastaavat osallistuvat Kulttuurikuteen kokouksiin, joissa Ylöjärven kulttuuripalvelut jakaa tietoa paikallisista tapahtumista ja kulttuurivastaavat edustavat toimipaikkansa henkilökunnan toiveita ja ajatuksia. (Kulttuurikude, n.d.) Kulttuurikasvatussuunnitelmaa on viimeksi päivitetty syksyllä 2017, jolloin Kulttuurikuteen suunnitelmaa tehtäessä käytettiin varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä Pirkanmaan kulttuurihyvin-

vointisuunnitelmaa tukena (Kulttuurikude-ryhmä päivitti Ylöjärven päiväkotikäisten lasten kulttuurikasvatussuunnitelman 2017).

2.2 Ylöjärvi-aiheinen lastenkulttuuripaketti

Olin pitkään miettinyt itseäni kiinnostavia aiheita ennen opinnäytetyön aloittamista. Ottaessani yhteyttä Ylöjärven kulttuurituottajaan mahdollisen yhteistyön merkeissä vuoden 2013 lopussa hän innostui asiasta ja hänen ehdotuksestaan aiheeksi muotoutui materiaalipaketti varhaiskasvatukseen käyttöön. Kulttuurituottajan mukaan kulttuuripalveluiden toimistolta noudettava materiaalipaketti varhaiskasvatukseen käyttöön olisi heille tarpeellinen ja hyödyllinen aihe. Toteutunut paketti olisi Ylöjärven eri varhaiskasvatuspaikkoihin noudettava maaperä- ja luontoteemainen kokonaisuus, jossa aiheeseen tutustuttaisiin paikallisten erikoisuuksien kautta.

Olin suorittanut yhden ohjaustoiminnan koulutusohjelmaan kuuluvista harjoitteluistani päiväkodissa ja toisen lastenkulttuurikeskuksessa. Lisäksi olin valinnut ohjaustoiminnan artonomi-opintoihini kasvatustieteen sivuaineeksi. Lasten kanssa työskenteleminen oli minusta mukavaa, sillä samaan aikaan itsellä oli melko pienet lapset ja aihe tuntui läheiseltä. Museopedagogiikasta tutut materiaalipaketit olivat herättäneet mielenkiintoani, joten niiden ja varhaiskasvatukseen yhdistäminen tuntuivat innostavalta aiheelta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Ylöjärven varhaiskasvatukseen sisältöä laatimalla lastenkulttuuripaketti, joka sisältää tekstiä ohjekansion muodossa sekä aiheeseen liittyvän materiaalilaukun. Ylöjärven varhaiskasvatuksessa oli juuri opinnäytetyön aihetta sopiessani kiertänyt Muotoilijan aarrearkku-niminen menetelmäopas, joka tutustutti lapsia muotoilun maailmaan (Muotoilijan aarrearkku 2012). Työelämäyhteyteni toivoi menetelmäoppaan toimivan innostavana esimerkkinä tulevalle materiaalipaketille, sillä opas oli ollut varhaiskasvattajille mieleinen.

Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus johdatella lapset mielenkiintoisen materiaalin avulla erilaisiin leikkihetkiin. Aiheeseen perehtyessäni minun piti etsiä tietoa, minkälaisia Ylöjärven erikoispiirteet voisivat olla ja kuinka saisin aiheen esitetyksi lapsille ja varhaiskasvattajille innostavalla sekä selkeällä tavalla. Jotta lastenkulttuuripaketti olisi monipuolinen, siihen oli suunniteltava noin neljä ohjaushetkeä ohjeineen, samalla ottaen huomioon kohderyhmän lasten eri kehitysvaiheiden tuomat haasteet. Opinnäytetyön työelämäyhteyden kanssa sovittiin, että ikäjakautta voi rajata koskemaan yli kolmivuotiaita, varhaiskasvatusikäisiä lapsia. Lastenkulttuuripakettia suunniteltaessa huomio pitää kiinnittää myös paketin käytettävyyteen, maastoaihe ja kivien käyttö tuovat materiaalipaketille helposti myös konkreettista painoa, sen kun pitäisi olla myös suhteellisen helposti paikasta toiseen siirrettävä. Tilaaja antoi materiaalipaketin sisällön koostamiseen vapaat kädet, toiveenaan kuitenkin, että graniitti materiaalina otettaisiin työssä jotenkin huomioon. Opinnäytetyöyhteistyöstä so-

vittaessa kulttuurituottaja kertoi myös työhön kuluvan enimmäisrahämäärän.

2.3 Opinnäytetyön tavoitteet

Tämä opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: opinnäytetyöraportista, joka sisältää taustateorian ja kuvauksen aineiston keruusta, analysoinnista ja tuloksista sekä varhaiskasvatusikäisille tarkoitettuun materiaalipakettiin. Materiaalipaketti on työn toiminnallinen osuus. Tärkeänä opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millainen materiaalipaketti sopii Ylöjärven varhaiskasvatuksen käyttöön. Osallistuvan havainnoinnin sekä teema-haastattelun keinoin tarkoituksena on ottaa selvää, millaiset lastenkulttuuripakettiin sopivat toiminnot ja materiaalit palvelisivat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteita sekä niiden käyttäjiä parhaiten samalla vastaten varhaiskasvatussuunnitelmien asettamiin vaatimuksiin. Edelleen opinnäytetyön tavoitteena on saada aikaan itse materiaalipaketti ja siihen sisältöä, kuten ohjattuja leikkejä sekä tarvikkeita ohjauksiin.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyöni tärkeimmäksi pääkysymykseksi muodostui:

- Millainen on varhaiskasvatuksen käyttöön suunnattu kiertävä materiaalipaketti, joka sisältää tietoa paikallisen maaperän erikoisuuksista ja lisää paikallistuntemusta?

Tutkimuskysymystä tarkentavia alakysymyksiä ovat:

- Millaisia menetelmiä käyttäen materiaalipaketista saa varhaiskasvatusikäisille mielenkiintoisen ja monipuolisen?
- Millaisia menetelmiä varhaiskasvattajat materiaalipakettiin haluavat?
- Mitä sellaisia merkittäviä paikkoja tai tapahtumia Ylöjärvellä on tai on ollut, joita pystyy sitomaan materiaalipaketin rungoksi?

2.4 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tässä opinnäytetyössä selvitetään, millaiset asiat innoittaisivat lapsia ja toisaalta minkä tyylistä materiaalia varhaiskasvatushenkilökunta haluaisi käytettäväkseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa millainen materiaalipaketti olisi hyvä varhaiskasvatuksen käyttöön ja sitten toteuttaa se. Toiminnallisessa opinnäytetyössä teoria sekä käytäntö yhdistyvät ja ammatillisessa kentässä tavoitteena on käytännön toiminnan järjestäminen, järjeistämisen, ohjeistaminen tai opastaminen. Toteutustavat voivat olla moninaiset aina ohjekansiosta tapahtuman järjestämiseen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä lopputuotoksena on konkreettinen tuote, kuten tapahtuma tai kirja. Tässä opinnäytetyössä tuotos on lastenkult-

tuuripaketti, joka sisältää tekstiä ohjekansion muodossa sekä aiheeseen liittyvän materiaalilaukun. Tuotteelle on eduksi erottua muista vastaavalaisista tuotteista, onnistunut opinnäytetyö tekee tuotteesta myös asiasällöltään kohderyhmälleen sopivan, houkuttelevan, selkeän ja johdonmukaisen. (Airaksinen & Vilka 2004, 9, 51–53.) Kerron myöhemmin luvussa 6 lastenkulttuuripaketin suunnittelusta ja sisällöstä, materiaalipaketti sinänsä ei ole tässä yhteydessä mukana.

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä on käytetty laadullista tutkimusta selvitetessä varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemystä siitä, mitä lastenkulttuuripakettiin olisi hyvä saada, sekä lasten leikkihetkeä havainnoidessa. Testasin kahdessa päiväkodissa ja yhdessä esikoulussa eri puolilla Ylöjärveä materiaalipakettiin ajattelemani sisältöä, samalla itse leikkiin osallistuen sekä havainnoiden. Osallistuvaa havainnointia voi käyttää tiedonkeruumenetelmänä silloin, kun ilmiöstä ei ole tietoa tai sitä ei tunneta. Tällöin keskusteltavia teemoja ei voida myöskään rajata. Havainnoidessa tilanteen autenttisuus on etuna, ilmiö tapahtuu luonnollisessa ympäristössään, samoin osallistuvassa havainnoinnissa tutkija pääsee syvälle tutkittavaan aiheeseen olematta itse työyhteisön jäsen. Jotta menetelmä olisi objektiivinen, tutkijan tulee kiinnittää huomio omaan reaktiivisuuteensa. (Kananen 2010, 49–50.) Päädyin käyttämään havainnointia tiedonkeruumenetelmänä, koska halusin saada selville lasten paikallistietotason Ylöjärvestä sekä tietoa leikkimateriaalien sopivuudesta erikäisille lapsille. Samalla huomioin millaisia asioita lapset tahtoivat leikin yhteydessä tuoda esiin. Tallensin leikkihetket audiomuodossa, tein muistiinpanot niistä heti havainnointihetkien jälkeen ja analysoin ne.

Jotta saisin myös varhaiskasvattajien näkemykset toivotunlaisesta lastenkulttuuripaketista esiin, tein Kulttuurikuteen kokouksessa teemahaastattelun. Haastattelin kymmentä kokoukseen saapunutta varhaiskasvattajaa ryhmähaastatteluna ja esittelin samassa tilaisuudessa vielä keskeneräistä lastenkulttuuripakettia. Teemahaastattelun tukena oli lisäksi esitellyistä asioista tehty palautelomake, johon haastateltavat saivat pareittain kirjata ylös ajatuksiaan leikkien toimivuudesta ja asioista, joita heidän mielestään tulisi vielä kehittää. Lomakkeen tarkoituksena oli toimia lähinnä syysäksenä päästä syvemmälle aiheeseen lyhyessä ajassa. Teemahaastatteluun valitaan etukäteen tiettyjä keskeisiä teemoja ja niihin liittyviä kysymyksiä, joiden mukaan haastattelu etenee. Kysymysten avulla pyritään löytämään työn ongelmanasettelun mukaisia merkityksellisiä vastauksia, joita analysoimalla saadaan keskeiset asiat selville. Haastattelussa tilanne saa elää, eikä kysymyksissä ole välttämätöntä edetä tietyssä järjestyksessä. Myös kysymyksiä ja vastauksia voidaan tarpeen mukaan tarkentaa. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 87–88.) Lastenkulttuuripaketti herätti ryhmässä keskustelua sekä haastateltaessa että parityöskentelyn aikana. Teemahaastattelu vastasi ennalta asettamiini kysymyksiin. Tein haastattelusta muistiinpanoja ja niiden, sekä keräämieni palautelomakkeiden perusteella teemoittelin saadun aineiston.

Kirjallisuuteen perehtymällä otin selvää ympäristökasvatuksesta, Ylöjärvestä ja maaperästä sekä varhaiskasvatusikäisten herkkyyksistä ja mitä kannattaa huomioida eri-ikäisten lasten ohjaamisessa. Leikkikirjoista ja internetistä etsin ideoita materiaalipaketin sisältöön muokattaviksi. Tutustuin myös varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatussuunnitelmiin sekä Kulttuurikuteen tavoitteisiin.

3 TAUSTANA VARHAISKASVATUSLAKI JA -SUUNNITELMA

Tämän opinnäytetyön teorian pohjana ovat lait ja määräykset, joiden mukaan varhaiskasvatusta Suomessa toteutetaan. Jotta kasvatusjärjestelmää voisi demokraattisesti kehittää, siitä laaditaan opetus- ja kasvatussuunnitelmia. Nämä ovat julkisia asiakirjoja, jotka tekevät tarjotusta kasvatuksesta näkyvän ja niiden avulla toteutuneesta kasvatuksesta voi antaa palautetta. Tässä luvussa kerron ensin Suomen varhaiskasvatuslain ja valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta, jonka uudistunut versio otettiin käyttöön syksyllä 2017, sekä Ylöjärven paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta ja sen erityispiirteistä. Näiden yhteydessä kerron hieman kulttuurikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa mutta en perehdy aiheeseen sitä syvällisemmin. Lopuksi kerron varhaiskasvatusikäisten lasten oppimisesta sekä ympäristökasvatuksesta.

3.1 Varhaiskasvatuslaki

Suomessa on säädetty laki varhaiskasvatuksesta, jota sovelletaan silloin, kun varhaiskasvatus tuotetaan kunnan, kuntayhtymän tai muun palvelujen tuottajan tuottamana perhepäivähoidossa, päiväkodissa tai muuten varhaiskasvatuksena. Tarkoituksena on muodostaa pedagogisesti painotunut kokonaisuus, joka muodostuu lapsen suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Lain tavoitteena on muun muassa myönteisten oppimiskokemusten mahdollistaminen, perustuen monipuolisesti leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin sekä kulttuuriperintöön. Varhaiskasvatuksen avulla pyritään edistämään lapsen toimimista vertaisryhmässä ja kehittämään hänen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan. Eettisesti vastuullinen ja kestävä toiminta sekä yleisen kulttuuriperinteen kunnioitus ja ymmärrys kuuluvat myös lain tavoitteisiin. Varhaiskasvatusta saavat pääasiassa lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä. Varhaiskasvatukseen tarkoitettujen tilojen on oltava asianmukaisia, ympäristön sekä toimintavälineiden turvallisia ja esteettömyys huomioitu. Laki määrää, että perhepäivähoidossa tai päiväkodissa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan kehitystä, hyvinvointia ja oppimista koskevat tavoitteet sekä toimenpiteet niiden toteuttamiseksi. Suunnitelma laaditaan yhdessä henkilöstön ja lapsen vanhempien kanssa, lapsen oma mielipide ja toivomukset huomioon ottaen. (L 1973/36, 1:1 §, 2 a §, 6 §, 7 a §.)

Asiantuntijavirastona varhaiskasvatukseen liittyvissä asioissa toimii Opetushallitus. Se laatii ja päättää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jossa määrätään muun muassa varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä. Näiden perusteiden pohjalta kunta, kuntayhtymä tai muu palvelujen tuottaja laatii paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, joissa voidaan ottaa huomioon myös erilaiset pedagogiset painotukset tai muuten valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman järjestämisen kannalta merkitykselliset seikat. Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi saa äitiys- ja vanhempainraha- tai osittaisen vanhempainrahakauden jälkeen 20 tuntia viikossa varhaiskasvatusta. Jos lapsen vanhemmat tai huoltajat työskentelevät tai opiskelevat koko-aikaisesti, on varhaiskasvatusta kuitenkin järjestettävä kokopäiväisesti, samoin jos se on muista syistä lapsen edun mukaista. (L 1973/36, 2:9 §, 9 a §, 11 a §.)

3.2 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa muutettiin opinnäytetyönteon aikana ja uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet herättivätkin varhaiskasvattajien keskuudessa paljon keskustelua jo ennen niiden käyttöönottoa. Merkittävin ero aiempaan suunnitelmaan on sen normiluonteisuus, sillä määräykset eivät aiemmin ole ohjanneet toimintaa yhtä tarkasti. Lasten osuus toiminnassa on kasvanut entisestään ja kaikkia lasten päivässä eteen tulevia tilanteita käytetään hyödyksi oppimisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on jaettavissa kolmeen eri tasoon: valtakunnalliseen, paikallisiin sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin. Opetushallituksen varhaiskasvatustilanne-laki määrää valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joita varhaiskasvatuksen tuottajat ja järjestäjät ovat paikallisia suunnitelmia laatiessaan velvollisia noudattamaan. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ohjataan laatimaan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja kerrotaan, millaisia asioita voidaan päättää paikallisesti. Perusteiden keskeinen tehtävä on edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista sekä ohjata ja tukea sen järjestämistä koko maassa. Jotta varhaiskasvatus pysyisi mukana muuttuvassa maailmassa, sen perusteita on aika ajoin tarkistettava. Lähtökohtana uudistukselle olivatkin varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä sekä lasten kasvuympäristössä tapahtuneet muutokset. Uusia perusteita valmisteltiin yhteistyössä eri sidosryhmien, kuten varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien, kanssa. Uudet perusteet päätettiin lokakuussa 2016 ja ne voitiin ottaa käyttöön elokuussa 2017. Perusteissa varhaiskasvatukselle laadittujen lakien kerrotaan konkretisoituvan ja esimerkiksi lapsilähtöistä toimintaa korostetaan. Jotta varhaiskasvatus päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olisi suunnitelmallista ja tavoitteellista, jokaiselle niissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Myös sen laatimisesta ja sisällöstä on annet-

tu tarkemmat määräykset varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Opetushallitus 2016.)

3.3 Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä mahdolliset pedagogiset painotukset. Ylöjärvellä varhaiskasvatussuunnitelmaa noudatetaan kaupungin varhaiskasvatuksessa sekä sen ohjaamassa ja valvomassa varhaiskasvatuksessa eri muodoissaan: päiväkotihoidossa, perhepäivähoidossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 5.)

Ylöjärvellä valmistauduttiin uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin kevästä 2016 lähtien perehtymällä perusteiden luonnoksiin ja perustamalla ryhmiä ohjaamaan paikallista suunnitelmatyötä. Syksyn myötä kaupunki järjesti vanhempainiltoja, perhetapahtuman, kyselyn vanhemmille sekä mahdollisuuden kommentoida aihetta netin kautta. Suunnitelmaa laativa henkilöstö sai toimintansa kehittämiseen kannustusta Opetushallituksen Loistohankkeesta ja seutukunta-hankkeesta sekä Opetushallituksen Loistohankkeesta. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2017.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunta, terveydenhoitaja ja yksityiset toimijat muodostivat työryhmiä, joissa suunnitelmaluonnosta laadittiin ja kommentoitiin. Ylöjärven kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma julkaistiin yhdessä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa. Se laadittiin seudullisena yhteistyönä Tampereen kaupunkiseudulla, käsittäen Ylöjärven lisäksi Kangasalan, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Vesilahden, Tampereen ja Lempäälän. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 5–6.)

Jotta varhaiskasvatus päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olisi suunnitelmallista ja tavoitteellista, tarkempia tavoitteita kirjataan Ylöjärvelläkin lapsiryhmäkohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja jokaiselle niissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetuksessa oleville myös sen pohjalta oppimissuunnitelma. Myös niiden laatimisesta ja sisällöstä on annettu tarkemmat määräykset varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman määrittelyn mukaan kasvatuksen tulisi olla laaja-alaiseen osaamiseen tähtäävää. Lasta kannustetaan ajattelemaan, oppimaan, osallistumaan ja vaikuttamaan, ymmärtämään kulttuuria, vuorovaikutuksia ja eri tapoja ilmaista itseään. Ylöjärvellä varhaiskasvatuksessa näiden kohtien huomioonottaminen näkyy siten, että paikkakunnalla painotetaan erityisesti tunne- ja vuorovaikutustaitoja, niitä harjoitellaan ohjatuissa pienryhmissä ja arjen tilanteissa erilaisten menetelmien avulla. Samalla kehotunnekasvatuksen avulla vahvistetaan myönteistä minäkuvaa sekä vahvistetaan tervettä itsetuntoa. Lapsia tutustutetaan ammatteihin ja työntekoon leikin kautta, samalla aloitteellisuuteen kannustaen. Ylöjär-

ven varhaiskasvatussuunnitelmassa toimintakulttuurin todetaan myös olevan sellainen, jossa ryhmiä jaetaan pienemmiksi, otetaan huomioon lasten osallistaminen, kannustetaan leikkiin ja luovuuteen sekä hyödynnetään monipuolisia oppimisympäristöjä. Paikallinen kulttuuritoimi ja varhaiskasvatus ovat laatineet kulttuurikasvatussuunnitelman, Kulttuurikudeverkoston, jonka avulla lasten mahdollisuuksia kulttuuriin tutustumiseen eri tavoin vahvistetaan. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 9–10, 21–32, 42.)

4 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tarkastelen tässä luvussa varhaiskasvatuseräikäisten lasten pääpiirteitä ja sitä kuinka lapsi oppii. Kerron myös millaisia leikkejä lapset varhaiskasvatuseräikäisinä leikkivät ja mikä leikin tarkoitus on. Koska materiaalipaketissa tutustutaan paikkakunnan erikoisuuksien kautta omaan kotikaupunkiin, kerron lopuksi vielä lasten ympäristökasvatuksesta.

4.1 Varhaiskasvatuseräikäiset lapset

Lapsen kehitystä käsitteleviä teorioita on nykyään useita. Kehityspsykologian ala kuitenkin kehittyy koko ajan, joten uusia teorioita luodaan ja tarkistetaan jatkuvasti. Jean Piaget'n teoriassa lapsen kognitiivisesta kehityksestä taustalla on käsitys lapsen ajattelun kehittymisestä vaiheittain ja että jokainen alempi vaihe on ylemmän tason edellytyksenä. Piaget jakaa kehityksen vaiheet kausiin, joita on kolme tai neljä, tulkinnasta riippuen. Näillä kausilla on omat alavaiheensa. Suunnitteluvaiheessa tämä opinnäytetyö suunnattiin ensin kaikkien varhaiskasvatuseräikäisten lasten käyttöön, myöhemmin työ rajattiin vielä tarkemmin koskemaan pääasiassa noin 4-7-vuotiaita lapsia. Piaget'n teorian mukaan tämän ikäiset lapset käyvät juuri esioperationaalista kautta läpi. (Beilin 2016, 112, 120–126.) Osaan lastenkulttuuripakettia on sisällytetty tekemishojeita myös noin 3-vuotiaille. Heidän ikäisten kehitysvaiheessa on keskeistä lapsen suhde maailmaan motoriikan ja aistivaikutelmien kautta sekä yhdistelemisen ja ryhmittelyn kyky. (Lehtinen, Lerkkanen & Vauras 2016, 68–69.)

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri Jari Sinkkonen (2001, 24–25) kertoo kolmivuotiaiden lasten uhmaiästä, kuinka sen taustalla on lapsen kognitiivinen ja neurologinen kehitys. Lapsen elämässä on paljon uutta, sanottavaa tuntuu olevan enemmän kuin sitä saa suusta ulos. Motorisilta taidoiltaan lapsi on jo taitava, mutta hän ei vielä osaa nähdä ympäristön vaaroja eikä ymmärrä aikuisen rajoituksia hyvää tarkoittavina ja täten konflikti on valmis. Uhmaiässä on kysymys lapsen itsenäisyydestä ja erillisyydestä, kasvatuksen tavoitteena on saada lapsi kokonaisvaltaisten tunnepurkausten asemesta käyttämään verbaalisia taitojaan erimielisyyksien selvitte-

lyssä. Aikuiset antavat lapsen tunteille sanoja, joiden avulla hän oppii saamaan ne vähitellen hallintaansa.

Kolmen tai neljän vuoden ikäisen lapsen käyttäytyminen vaihtelee itsenäisyyden ja riippuvuuden välillä. Tällöin aikuisen on muistettava, että itsevarmuuden alla on edelleen pieni lapsi, eikä hänelle voi eikä saa antaa liikaa päätäntävaltaa. Lapselle kuitenkin annetaan mahdollisuuksia omien mielipiteidensä esittämiseen ja myös vapauksia sopivasti rajatuissa tilanteissa. Aikuisia kehoitetaan keskustelemaan lasten kanssa ja selittämään asioita, sitä kautta lapsen sisäistä turvallisuudentunnetta ja luottamusta vahvistetaan uskomaan aikuisten tukeen myös vastoinkäymisten aikana. (Sinkkonen 2001, 26–27.)

Selkeäsääntöiset leikit ja pelit alkavat kiehtoa viisivuotiaita lapsia, häviäminen pelissä on edelleen haastavaa hyväksyä. Sosiaaliset taidot ovat jo taitavampia, lapsi osaa sanoittaa tunteitaan, joustaa tarvittaessa ja neuvotella asioista. Tunteet sekä lapsen moraaliset käsitykset kehittyvät huomattavasti. Kaverisuhteet ovat kestävämpiä ja heidän mielipiteensä vaikuttavat lapsen käsityksiin siitä, mikä on hyväksyttävää ja hienoa. Hieman vanhemmat lapset toimivat viisivuotiaiden esikuvina, vanhempien kuitenkin ollessa edelleen tärkeimpiä ihmisiä. (5–6-vuotiaan sosiaalinen kehitys, 2018.)

4.2 Lapsen oppiminen

Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 37–39) kerrotaan, kuinka varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana on leikki, sen avulla erilaiset oppimista edistävät elementit yhdistyvät. Lapselle leikki on enemmänkin tapa hahmottaa maailma sekä elää ja olla, eikä tietoisesti oppimisen väline. Eri tavoin oppiville ja eri-ikäisille lapsille tarjotaan onnistumisen kokemuksia työtapoja vaihtelemalla. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä kuvataan viidellä oppimisen alueella. Näitä eri kokonaisuuksia muodostavia aihepiirejä yhdistellään ja sovelletaan lasten osaamisen ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelman mukaan oppimisen alueiden kokonaisuudet ovat:

- kielten rikas maailma
- ilmaisun monet muodot
- minä ja meidän yhteisömme
- tutkin ja toimin ympäristössämme
- kasvan, liikun ja kehityn.

Lapsilähtöisessä kasvatustapahtumassa pyritään irti aikuisen valta- asemasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Lapset nähdään aktiivisina toimijoina, jotka oppivat,

kehittyvät ja kasvavat vuorovaikutuksessa lähiympäristön sekä muiden ihmisten kanssa. Oppimista tapahtuu muun muassa leikkiessä, tutkiessa ja taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Uusilla opittavilla asioilla on oltava yhteys lasten kulttuuritaustaan, heidän kehittyviin valmiuksiinsa ja muuhun kokemusmaailmaan. Toiminta, joka kiinnostaa lapsia, haastaa heitä sopivasti ja on tavoitteellista, innostaa heitä oppimaan lisää. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, kuinka motivoiva ja iloa tuottava toiminta leikin kautta on lasten oppimiselle merkityksellistä. Sen kautta lapset omaksuvat uutta tietoa ja oppivat monia taitoja. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 19, 37–38.) Lapsia voidaankin rohkaista tavoittelemaan asioita, jotka kiinnostavat heitä itseään.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatus nähdään toteutuvan ympäristön, henkilöstön ja lasten vuorovaikutuksessa, jossa hoito, kasvatus ja opetus muodostavat kokonaisuuden. Hoito on fyysisen perustarpeiden hoidon lisäksi tunnepohjaista välittämistä. Perusta hyvälle huolenpidolle on kunnioittavassa ja vastavuoroisessa vuorovaikutussuhteessa, myönteisessä kosketuksessa ja läheisyydessä. Kasvatuksen tehtävänä on välittää kulttuurisia normeja, arvoja ja tapoja. Tavoitteena on myös siirtää kulttuuriperintöä ja auttaa lasta havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset ympäristöönsä ja toisiin ihmisiin. Opetus perustuu jo edellä mainittuun oppimiskäsitykseen ja sen tarkoituksena on auttaa lapsia luomaan merkityksiä ympäristöstään, toisista ihmisistä sekä itsestään. Opetuksessa hyödynnetään lapsille ominaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 20.)

4.3 Lapsen leikki

Helenius ja Lummelahti (2013, 61) määrittelevät leikin toiminnaksi kuvitteellisessa tilassa. Lapsista pienimmätkin pääsevät mukaan kuvitteelliseen leikkiin yhdessä varttuneemman kanssa, aikuisen luodessa kielen ja toiminnan avulla kuvitteellisen tilanteen vaikkapa vaivaamalla lasta kuin pullataikinaa, samalla lorutellen. Kolme- ja nelivuotiaiden lasten leikit voivat olla kovin sukupuolistereotyyppisiä: pojat ihailevat supersankareita ja tytöt leikkivät hoivaleikkejä (Sinkkonen 2001, 28). Nelivuotiaat viihtyvät leikeissään yksin, tutun kaverin kanssa rinnakkain tai vanhemman kanssa. Heille on tärkeää säilyttää oma mielikuva leikistään, jolloin väistämättä syntyy kiistatilanteita muiden halutessa pitää myös oma päänsä. Vähitellen tilanteissa rakentuu vastavuoroisuutta, vaikka jokainen leikkiryhmän jäsen leikkii myöhemminkin lähinnä omaa leikkiään muiden toimiessa myötäleikkijöinä. Kuusivuotiailla sujuu yhteistoiminta leikeissä yhä paremmin, leikkejä suunnitellaan yhdessä. Leikin olennaisena osana toimivat erityisesti omat luovat keksinnöt. Roolileikeillä on keskeinen merkitys myös ennen kuin lapsi aloittaa koulun, sillä silloin hänen suhteensa ympäristöön ovat herkkävireisimmillään. Roolileikissä kehittyi oman toiminnan suunnittelu ja hallinta sekä mielikuviutus. Lasten keskinäiset suhteet luodaan alle kouluikäisten keskuudessa heidän leikkitaitojensa perusteella, kouluiässä lapsen puhekyky korostuu, kuten myös itsensä ohjaaminen

ajattelun ja kielen avulla. Leikkiessään lapsi harjaantuu myös käyttämään fyysistä voimaa sekä parantaa taitojaan kestävyudessa ja kätevyudessa. Näiden taitojen opettelu jo ennen kouluikää lasten keskinäisissä rooli-leikeissä on olennainen kasvatuksen keino ja varhaiskasvattajien pedagoginen tehtävä. (Helenius & Lummelahti 2013, 89–90, 97, 100–102.)

Esikouluikässä lapset aloittavat sääntöleikkien leikkimisen. Leikissä ohjaaja antaa ohjeet leikkijöille. Hän tukee leikkijöiden leikin oppimista tavalla, joka vastaa heidän oppimiskykyään ja ottaa tämän huomioon jo leikkiä valitessaan. Säännöt ja ohjeet otetaan heti käyttöön lapsen osallistuttua leikin toteuttamiseen muiden lasten kanssa. Toimintaa opitaan muita, kokeneempia leikkijöitä jäljittelemällä. Aikuisen toimiminen ohjaajana ja tukijana, yhdessä leikkiminen, itseohjautuvuus, mallit samaistumiskohteena sekä motivaation herääminen ja säilyminen ovat tärkeitä tekijöitä sääntöleikeissä. Asian on oltava innostava ja oppijan on innostuttava asiasta, jotta leikki on mielekästä. (Helenius & Lummelahti 2013, 157–159.)

Leikitapahtuma voidaan jakaa kolmeen osaan: mitä tapahtuu ennen leikkiä, leikin kuluessa ja sen päätyttyä. Ennen leikkiä aikuisen ohjauksen kohteena on se, että lapsilla syntyisi leikki-idea. Aikuinen voi auttaa lapsia kehittämään keskenään leikkejä vaikkapa välittämällä heille omaa elämäkokemustaan ja harrastuksiaan. Draamalle läheisen pedagogisen draamaleikin on koettu sopivan erityisen hyvin esi- ja alkuopetusikäisten toimintaan. Pedagogisen draamaleikin lähtökohtana voi olla tarina, loru, kuva tai vaikkapa satu. Sen tavoitteet ovat monenlaisia: leikissä voi yrittää esimerkiksi tarkastella tunteita ja niiden ilmaisua, suunnitella yhteistä tapahtumaa tai käsitellä ajankohtaista aihetta. Aikuinen on leikitapahtuman aloituksessa mukana, ohjaa tapahtumaa ja sen etenemistä. Hän tukee ja myötäilee sekä antaa lapsille mahdollisuuden ratkaisujen ja valintojen tekoon. Lasten vuorovaikutus toistensa kanssa on tärkeää. Pedagogisessa draamaleikissä voi olla monia vaiheita, kuten rakentelua, muovailua, leikkiä ja askartelua. (Helenius & Lummelahti 2013, 110, 113, 131.)

Sosiaalis-kognitiivisessa teoriassa tarkastellaan kolmitahoista vastavuoroista kausaalisuutta, jossa kognitio, käyttäytyminen, yksilötekijät ja ympäristövaikutteet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa toisiinsa kaksisuuntaisesti (Bandura 2016, 14). Opinnäytetyössäni käytin lasten kanssa toimiessani hyväkseni leikkiä, jossa lapset yhdessä etsivät kineettisen hiekan seasta erilaisia esineitä. Leikissä esineet olivat symboleja, jotka edustivat asioita, joista halusin lapsille Ylöjärvestä kertoa. Niiden kautta heidän oli helpompi hahmottaa ja muistaa kerrottu asia. Sosiaalis-kognitiivisen teorian mukaan ihmisellä on ainutlaatuinen kyky käyttää symboleja, mikä auttaa häntä ymmärtämään ympäristöään tehokkaasti sekä toimimaan siinä. Symbolien avulla kokemus saa muodon, merkityksen ja jatkuvuuden. Oma ja toisten kokemusta symbolien tasolla johdettua tietoa käsittelemällä ihmiset laajentavat tietämystään ja saavat ymmärrystä syy-seuraussuhteista. (Bandura 2016, 18–19.) Ohjauksella, jolla opastetaan vaikkapa sanallisesti koodaamaan tai harjoittelemaan havait-

tua, lapset voivat parantaa muistiaan. Lapset oppivat myös muiden onnistuneita muistisuorituksia tarkkailemalla onko tieto koodaamisen arvoista ja kuinka informaatio tulisi luokitella. (Bandura 2016, 35.) Leikkihetkissämme lapset tutkivat hiekkaa muiden ikätovereidensa kanssa. Ikätoverien kesken tapahtuu hyvin suuri osa sosiaalisesta oppimisesta, jolloin tehokkaita ajattelu- ja käyttäytymistapoja saa kyvykkäimmiltä ja kokeneimmilta ikätovereilta. (Bandura 2016, 65.)

4.4 Ympäristökasvatus

Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017, 44) kerrotaan, kuinka varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä toimii koko kaupunki. Tarkoituksena on liikkua paljon luonnossa sekä tutustua Ylöjärven kulttuurimaisemaan ja -perintöön. Lapsuuden ympäristö, leikkipaikat, koti, tunnelma ja materiaalien kokeminen jäävät muistiin ja vaikuttavat myöhempiin käsitteisiin siitä, mikä tuntuu mieluisalta ja omalta. Ympäristöpsykologiassa tutkitaan elinympäristöksi kutsuttua kokonaisuutta, joka muodostuu fyysisestä, sosiaalisesta ja symbolisesta ympäristöstä. (Kauppinen, Kivinen, Kotilainen, Kurenniemi, Pajukoski & Tapaninen 2002, 26, 89.) Opinnäytetyössäni pyrin yhdistämään näitä alueita siten, että oman paikkakunnan erikoisuudet antavat virikkeitä leikkeihin sisätilojen lisäksi myös luonnossa, vaikkapa aarten- ja kullanetsinnän ja kivien tutkimisen muodossa.

Kirjassaan Iloa ja ihmettelyä Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 100–101) käsittelevät eheyttävää oppimista. Se perustuu näkemykseen siitä, että oppiminen on sarja yhteyksiä ja niiden muodostamia kokonaisuuksia. Eheyttämisessä ilmiötä tai tutkittavaa aihealuetta voidaan tarkastella useiden sisältöalueiden näkökulmasta, jolloin lapsilla on mahdollisuus oppia heille luontevimmalla tavalla. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja toisalta lapsen elämänpiiriin liittyviin sisältöihin. Tässä opinnäytetyössä aiheena on materiaalipaketti, jossa perehdytään paikallisiin maaperän erikoisuuksiin. Opinnäytetyöni yhtenä tarkoituksena on herättää lapsen mielenkiintoa oman paikkakunnan ympäristön erityispiirteitä kohtaan ja samalla tutustuttaa lasta kotipaikkakuntaansa.

Aktivoivien leikkien avulla lasten kiinnostus ja innostus heräävät, samalla ne johdattavat aiheeseen syvemmälle. Ympäristökasvattaja Joseph Cornell tarkastelee aihetta nimeten prosessin käsitteellä flow learning. Se koostuu neljästä eri vaiheesta: kiinnostuksen herättäminen, huomion keskittäminen, aiheen kokeminen suoraan ja inspiraation jakaminen. Toisin sanoen: ilman asiasta kiinnostumista ei ole innostusta oppia, mutta kiinnostuksen herätessä asiaan syventyminen on tärkeää. Asiaan kunnolla keskittyessä siihen tavallaan uppoaa, jolloin kaiken tämän kokeminen johdattelee sen syvempään ymmärtämiseen. Ohjaaja voi auttaa ryhmää syventämään kokemustaan kertomalla heille aiheeseen sopivia, inspiroivia tarinoita. Kun kokemuksen jakaa toisten kanssa oma kokemus selvenee ja syvenee. (Cornell 1989, 18–19.)

Ylöjärvellä luontokasvatusta on toteutettu osaksi Metsämörri-pedagogiigan avulla, noin kymmenen varhaiskasvattajaa osallistui Suomen Ladun järjestämään koulutukseen (Rahikka, henkilökohtainen tiedonanto 8.5.2014). Metsämörri-toiminnassa tavoitteisiin kuuluu luonnon kokeminen eri aistien kautta, luonnon moninaisuuden tutkiminen sekä luonnon ihmeiden ja kauneuden löytäminen (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 113). Ympäristösuhteen vahvistamiseksi lähiympäristö ja nykyisyys ovat kaikkein tärkeimpiä tutkimuskohteita. Maailmanlaajuisen ajattelutavan pohjana toimii oman lähiympäristön merkityksen ymmärtäminen. Silloin, kun huomaamme oman elinalueemme ja sitoudumme osaksi sitä, voimme katsoa kauemmaksi. (Nordström 2004, 131.) Näiden asioiden vuoksi tahdoin rajata opinnäytetyöni koskemaan Ylöjärven paikallisia aiheita, enkä koko Suomea tai maailmaa. Vaikka työssä käsitelläänkin muinaisia asioita, ne liittyvät vahvasti myös nykyaikaan. Nordström (2004, 133–134) toteaa, että silloin kun asiasta opitaan sekä yleisiä lainalaisuuksia että lähialueen esimerkitapauksia, on oppiminen laadukasta. Hän kehottaa ympäristökasvatustoiminnassa toimivia keskittymään etsimään tietoa paikallisista kohteista ja luomaan niiden avulla yhteyksiä suurempiin kokonaisuuksiin.

5 AINEISTONHANKINTA

Materiaalipakettia varten tehdyt valinnat sopivista leikeistä ja muusta sisällöstä perustuvat selvitystyöhön eli lasten leikkihetkissä tehtyihin havaintoihin sekä Ylöjärven varhaiskasvattajille tehtyyn ryhmähaastatteluun Kulttuurikuteen kokouksessa. Tehdyt ratkaisut perustuvat myös luvuissa 3 ja 4 kerrottuihin teoreettisiin lähtökohtiin. Perehdyin kirjallisuuteen palvelumuotoilusta, ympäristökasvatuksesta, Ylöjärvestä sekä maaperästä. Otin selvää varhaiskasvatusikäisten herkkyyksikaudesta ja mitä kannattaa huomioida tämän ikäisten lasten ohjaamisessa. Vierailin Kivimuseossa ja Birkkala 1017-näyttelyssä ja keskustelin viikinkiajan harrastajan sekä kivityöntekijöiden kanssa. Leikkikirjoista ja internetistä etsin ideoita lastenkulttuuripaketin sisältöön muokattaviksi. Tutustuin varhaiskasvatuslakiin, varhaiskasvatussuunnitelmiin ja Kulttuurikuteen tavoitteisiin.

5.1 Osallistuva havainnointi

Testasin kahta leikkiä kolmessa eri-ikäisistä koostuvissa varhaiskasvatusryhmissä eri puolilla Ylöjärveä vuoden 2014 keväällä ja tein samalla selvitystä osallistuvalla havainnoinnilla. Osallistuvassa havainnoinnissa pystyy luomaan samantyyllisen tilanteen, kuin testattavaa materiaalia oikeasti käytettäessäkin olisi. Selvityksen tavoitteena oli saada tietoa, kuinka kyseinen leikki sujuu eri-ikäisten lasten parissa ja onko leikkimateriaalit sopivia heille. Edelleen tavoitteena oli selvittää, mitkä asiat eivät toimi,

nouseeko leikkihetkessä yllättäviä asioita esiin ja mikä on lasten paikallistietotaso Ylöjärvestä.

Järjestin kolme leikkihetkeä, kaikki Ylöjärven eri osissa. Varhaiskasvatusryhmistä kaksi oli päiväkodeissa, Kurun vuoropäiväkoti sekä Viljakkalan Kultakylän päiväkotit. Ylöjärven keskustassa vierailin esikouluikäisten ryhmässä. Ryhmät koostuivat 1-7-vuotiaista lapsista, yhteensä leikitin 33 lasta. Varhaiskasvatuspaikoissa oli jo aikaisemmin pyydetty huoltajia täyttämään heidän omaan tarkoitukseensa lomake, jossa annetaan tallennuslupa. Pyysin varhaiskasvatuspaikoilta itselleni tallennuslupaa ja tiedotin vanhemmille tulevasta havainnointihetkestä (liite 1). Tallensin hetket äänitteinä ja tein niiden avulla itselleni muistiinpanot.

Vedin leikkihetkeä pöllökäsinuken johdattamana. Kerroin, kuinka pöllö oli lennellyt paikkakunnalle ja halusi tutustua siihen lasten avustuksella. Se kertoi, mitä oli jo matkallaan oppinut: Ylöjärven keskustasta on löydetty viikinkiaikainen aarre, joka sisälsi vaatteita, koruja ja miekan. Aarre tunnetaan Mikkolan muinaishautana, mutta jottei hauta-sana herättäisi liikaa mielikuvia, käytin lasten kanssa toimiessani käsitettä muinaisaarre. Ylöjärven keskusta on ollut myös kauan aikaa sitten meren alla, merenpohjaa. Viljakkalassa pöllö näki oikean kultakaivoksen, josta on louhittu kultaa. Jäljellä on vanha kaivosalue ja kullankimalteleva, hienohiekkainen uimaranta. Kurussa se näki paljon kiveä, puita ja luonnolle suojellun alueen. Pöllö kyseli samalla, mitä sen vielä tällä paikkakunnalla kannattaisi käydä katsomassa, tämän avulla toivoin saavani selville, kuinka hyvin lapset tuntevat kotipaikkakuntaansa.

Leikitin lapsia ensin kineettisen hiekan avulla, olin kätkenyt sen sisään pienen miekan, rikkikiisua eli kissankultaa, simpukoita ja puufossiilin symbolisoimaan asioita, joista olin juuri lapsille kertonut. Kasvatusfilosofi Jean Piaget'n teoriassa mukaan esioperationaalisella kaudella keskeistä on symbolien käytön kehittyminen. Symboleja käyttämällä on mahdollista muistaa ja tuottaa mielessä uudelleen asioita, jotka aikaisemmin oli liitetty konkreettiseen toimintaan. (Lehtinen, Lerkkanen & Vauras 2016, 69.) Kerroin, kuinka menneistä ajoista voi saada tietoa maata kaivamalla, jonka jälkeen lapset saivat alkaa kaivaa hiekkaa antamieni työvälineiden avulla. Aina kun lapsi löysi esineen, pysähdyttiin miettimään mitä esine kertoikaan Ylöjärvestä. Kaikkein pienimpien leikkijöiden kanssa jätin tarinat kertomatta ja keskityimme vain etsimään aarteita hiekan seasta, sillä heillä oli kova kiire päästä itse toimintaan. Leikki oli todella pidetty ja aihe mainio. Havainnoinnin perusteella jotkin työskentelyvälineet eivät toimineet, löydettäviä aarteita oli toisinaan ryhmän kokoon nähden liian vähän ja faktatietoa muinaisaarteesta, fossiileista ja kullasta tarvitaan vielä enemmän. Pienimpien lasten käsissä esineet olisivat herkästi päätyneet suuhun, joten leikki ei ollut sopiva kaikkein nuorimmille lapsista. Lasten oli vaikea hahmottaa Ylöjärvi ja sen eri alueet.

Audiotallenteiden sekä leikkihetkistä tehtyjen muistiinpanojen avulla kerätystä aineistosta huomaa, kuinka pöllön avulla leikkiin laskeutuminen tapahtui nopeasti, tarinaa pystyi helposti viemään eteenpäin ja sen ohjaamana leikki loppui myös sujuvasti. Pöllön hahmoinen käsinukke on sopeva lasten leikittämisen apuna, sillä sen olemus sai lapset nopeasti rentoutumaan. Bellita Torén (2000, 24–25) kertoo, että käsinuken avulla voidaan huomio kiinnittää opetuksessa keskeisiin asioihin. Käsinukkea käytettäessä pystyy hahmottamaan kerrottavaa ainesta ja nukun liikehdintä auttaa tavoittamaan myös levottomampia lapsia. Totesinkin, että alkutarinaan saa kulua hieman enemmän aikaa kuin olin leikkihetkissä varannut, jotta tilanne rauhoittuu ja tarinaa hiljennytään kuuntelemaan.

Hiekankaivuun materiaalien ei kannata olla muista yhteyksistä tuttuja, jotta tarina pysyy kasassa eikä huomio kiinnity siihen, että tämän lelu on kotonakin. Kineettinen hiekka oli materiaalina todella pidetty. Olin varannut kaivamista varten savenmuokkaustyökaluja ja pensseleit. Pensselit eivät kuitenkaan toimineet materiaalin kanssa, vaan kaivettaessa tarvitaan jäməkämpää työkalua. Hiekkaleikkiä leikittäessä lapsiryhmän kokoon on kiinnitettävä huomiota, jotta hiekkakasaan pystyy mahduttamaan jokaiselle lapselle löydettävä aarre. Hiekan painon takia kineettistä hiekkaa ei voi materiaalipakettiin laittaa kuin yhden paketillisen, mikä osaltaan taas rajaa siihen piilotettavien aarteiden määrää.

Kissankultakimpaleet herättivät lapsissa suurta ihastusta riemunkiljaisuineen. Kulta sekä muinaisarre nostivat paljon lisäkysymyksiä aiheesta. Kerätystä aineistosta huomaa, ettei suurin osa Kurun lapsista miellä itseään ylöjärveläisiksi, Viljakkalassa lapset olivat niin pieniä (1-3-vuotiaita), ettei vastaavaa voinut ottaa heistä selville.

5.2 Teemahaastattelu

Tapasin 19.4.2018 Kulttuurikuteen kevään kokouksessa 10 Ylöjärven varhaiskasvatuksessa työskentelevää henkilöä, joille esittelin suunnittelun alla olevaa lastenkulttuuripakettia. Samalla pyrin saamaan teemahaastattelun keinoin heiltä tietoa siitä, millaisia asioita tai menetelmiä he mahdollisesti halusivat työhön sisältyvän. Sarajarvi ja Tuomi (2018, 98) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa pyritään antamaan jollekin ilmiölle teoreettisesti mielekäs tulkinta tai ymmärtämään tiettyä toimintaa ja siksi on tärkeää, että tietoa kerättävillä henkilöillä on tietoa tai kokemusta tutkitavasta ilmiöstä. Kulttuurikuteen kokouksiin osallistuu varhaiskasvattajia eri puolilta Ylöjärveä. Varhaiskasvatuspaikkoihin on pyritty saamaan erityisiä kulttuurivastaavia, jotka tapaamisiin osallistuisivat. Etukäteen tiedossa ei ollut kuinka moni saapuu paikalle ja mistä päin Ylöjärveä osanottajat tulevat. Osoittautui, että kaikki tapaamiseen osallistuvat olivat Ylöjärven keskustasta, joten Kurun tai Viljakkalan varhaiskasvattajat jäivät tapaamisessa edustamatta. Tämän vuoksi heidän näkemyksensä jäivät tässä työssä huomioimatta, mikä taas voi vinouttaa haastattelun tuloksia.

Koska esittelyhetkeni oli osa Kulttuurikuteen tapaamista, ei teemahaastatteluuni ollut käytettäväksi pitkää aikaa. Olin ottanut mukaan esineitä, joita olin käyttänyt lasten leikkihetkissä ja joita olin ajatellut käyttäväni lastenkulttuuripaketissa. Kerroin pohjatarinan pöllöstä ja mitä leikkihetkissä olin tehnyt. Selitin paketin tulevan rakenteen, kuinka alkutarinan jälkeen jokaiseen eri kaupunginosaa koskevaan osioon perehdyttäisiin myöhemmin vielä tarkemmin. Esittelin esimerkkinä Kurun graniitti-aiheen, jonka jälkeen annoin leikkejä koskevan palautelomakkeen täytettäväksi parin kanssa. Tämän jälkeen keskustelimme aiheesta lisää. Lomakkeen tarkoituksena oli saada paremmin esiin haastateltavien mielipiteitä lastenkulttuuripaketin suunnittelusta sisällöstä, mitä hyvää, hankalaa tai kehitettävää ideoissa olisi sekä virittää paremmin keskusteluun aiheesta käytettävissä olevan ajan ollessa lyhyt.

Pöllö tarinan kertojahahmona sai kiitosta, sitä pidettiin kiinnostavana ja hyvänä, viisaana symbolina. Itse tarinan ajateltiin olevan innostava ja mielenkiintoinen sekä lapsille että varhaiskasvattajille, asiat olivat uusia opittavia monelle aikuisellekin, myös tarinaa koettiin olevan helppo itse jatkojalostaa. Materiaalipaketin toivottiin olevan visuaalinen ja käytännönläheinen, koska aiheet voivat olla lapselle vaikea käsittää. Graniitti-aiheen moniaistisuus sai varhaiskasvattajilta kannatusta.

Teemahaastattelussa nousi esiin toive saada myös aivan lähietäisyydellä olevat maa-aiheiset nähtävyydet, kuten Pinsiössä sijaitseva Puuvuori, Ylöjärven varhaiskasvatuksessa oleville lapsille enemmän esiin. Olin rajannut työn koskemaan Ylöjärveä ja vaikka Puuvuori on lähellä joitakin Ylöjärven päiväkoteja, se sijaitsee naapurikunnan puolella, eikä siten ollut edes mukana laatimissani sisältövaihtoehtoissa. Materiaalipaketin tuleva paino huolestutti haastateltavia hieman. Sen sisällön toivottiin olevan toiminnallinen ja että lasten käsiin saisi kosketeltaviksi erilaisia esineitä.

Myös paikalle kokoontuneiden varhaiskasvattajien käsityksen mukaan lapset eivät osaa Viljakalassa tai Kurussa eritellä itseään ylöjärveläisiksi, eikä kartan toimivuutta asian selkeyttäjänä osattu arvioida. Koska lasten kanssa tekemästä havainnoinnistani oli jo neljä vuotta, varmistin varhaiskasvattajilta lasten leikkihetkissä kerättyjen tietojen paikkansapitävyyden heidän näkökulmastaan katsottuna. Kulttuurikuteen tilaisuudessa kerätyn tiedon mukaan paketin sisällöksi päätyivät Kurun graniitin lisäksi Viljakalan kulta ja Ylöjärven keskustan muinaislöytö.

6 LASTENKULTTUURIPAKETIN SUUNNITTELU

Toiminnallisessa tutkimuksessa tuloksena on tuotos. Tässä opinnäytetyössä se on maaperä- ja luontoaiheinen lastenkulttuuripaketti, joka sisältää tekstiä ohjekansion muodossa sekä aiheeseen liittyvän materiaalilaukun. Olin aikaisemmin nähnyt joitakin eri kohderyhmille suunniteltuja materiaalipaketteja eri sisältöineen ja tutustunut myös aiemmin luvussa 4 mainittuun Muotoilijan aarrearkku-menetelmäoppaaseen. Näiden avulla olin muodostanut kuvan siitä, minkälainen sisältö toimivassa materiaalipaketissa on. Itselläni oli ajatuksia siitä, mitä haluaisin lastenkulttuuripakettiin sisällyttää, jotta tulos olisi mielenkiintoinen ja monipuolinen. Nämä pohjautuivat omiin kokemuksiini, joita olin saanut lasten kanssa toimiessani sekä teorian tietoon ja tekemääni selvitystyöhön.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tutustuttaa lapsia eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön sekä tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä kehollisen ja sanallisen ilmaisun kehittymistä. Mielikuvien luominen ja kyky kuvitella ovat keskeisiä lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriin ja taiteeseen liittyvät kokemukset opettavat niiden merkitystä ja arvoa sekä vahvistavat lapsen kykyä käyttää, omaksua ja tuottaa kulttuuria. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 41.) Tässä opinnäytetyössä on kiinnitetty huomiota lasten erilaisiin tapoihin leikkiä, leikit taas ovat yhdistetty omaan paikkakuntaan tutustumiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan, kuinka lasten laaja-alaista osaamista voidaan vahvistaa laadukkaalla pedagogisella toiminnalla. Osaamisen kehittymiseen vaikuttaa varhaiskasvatuksen toiminta, eri oppimisympäristöjen käyttö sekä oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan lasten kehitystä, vuorovaikutusta sekä oppimista tukevia paikkoja, tiloja, käytäntöjä, yhteisöjä, välineitä ja tarvikkeita. Oppimisympäristöjä kehitellään ja rakennetaan lasten kanssa yhdessä, turvallisessa ilmapiirissä lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja niihin myös vastataan. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 21, 30–31.) Tämä lastenkulttuuripaketti rikastaa osaltaan Ylöjärven varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä, tuoden sinne uuden elementin opetuksessa käytettäväksi. Pakettia koostettaessa on otettu huomioon varhaiskasvatussuunnitelmissa mainittuja ilmaisun muotoja, kuten kuvallinen ja sanallinen ilmaisu (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 41–42).

Tämän lastenkulttuuripaketin toimintaideana on muodostaa leikkihetkiä, jotka herättävät lapsissa innostusta ja kiinnostusta lähiympäristöön. Asia tuodaan esiin siten, että lapset johdatellaan hetkiin kerronnalla ja leikeillä, joissa tutustutaan muutama paikkallisen maaperän ja maaston erikoisuuteen. Mukana tulevat esineet tukevat tarinaa. Turvallisuussyistä tämä lastenkulttuuripaketti on tarkoitettu käytettäväksi vain aikuisen valvonnassa, hänen ohjaamana, sillä vaikka materiaaleja valittaessa on

kiinnitetty huomiota käyttöturvallisuuteen, voi esineistä irrota joitakin pieniä palasia. Pienten miekkojen, nuolenkärkien ja soljen valmistuksessa on otettu huomioon niiden tulevan lasten käyttöön, niillä voi silti varomattomasti käsiteltyinä vahingoittaa itseään tai toista. Lastenkulttuuripaketti on koottu vanhaan, vihreään matkalaukkuun ja se sisältää materiaalin neljään leikkihetkeen. Leikkejä voi toteuttaa useammasta osasta koostuvana kokonaisuutena tai yksittäisinä tehtävinä.

Tarinallistamalla asiakkaalle tuotettava palvelu se voidaan muotoilla omaperäiseksi tuotteeksi. Palvelukokemukseen luodaan draaman kaaren avulla tarina, johon pohjautuen palveluun tuotetaan erilaisia yksityiskohtia. Tarina toimii taustalla yhdysaineena sitomassa kaiken yhteen. Tarinallistaminen on asiakas- ja arvolähtöistä ja siinä tarinan voimaa käytetään kokonaisvaltaisesti, sen pohjalta tehdään asiaa koskevia valintoja. Draamallisessa tarinankerronnassa lähtökohtana on hyvä tarina ja sen käsikirjoitus toimii siinä työvälineenä. (Kalliomäki 2014, 7, 13, 75–76) Vien leikkihetkiä eteenpäin hahmottelemalla toiminnan pohjalle tarinan. Draaman kaari ei täysin pääse toteutumaan, sillä lastenkulttuuripaketin eri osat on tarkoitettu käytettäväksi niin, että alkutarinan jälkeen leikkihetkiä voi ottaa käyttöön missä järjestyksessä tahansa. Takana on ajatus, että omasta kaupunginosasta on helpointa lähteä liikkeelle, jonka jälkeen tutustutaan siihen, mitä muuta kaupungista löytyy.

Ensimmäisessä leikissä tutustutaan tarinaa kertovaan käsinukke-pöllöön ja sen mukanaan tuomaansa hiekkayllätykseen. Seuraavissa leikkihetkissä perehdytään Ylöjärven eri alueiden erikoisuuksiin: Kurun graniittiin, Viljakkalan kultaan ja Ylöjärven keskustan muinaislöytöön. Leikkihetkien sisältö on valittu niin, että ne ovat keskenään erilaisia ja ottavat huomioon varhaiskasvatussuunnitelmien vaatimukset. Olen halunnut ottaa huomioon myös käyttöönottamisen helppouden siten, että eri sisältöihin liittyvät esineet ovat helposti löydettävissä ja pöllön taustatarinat selkeästi luettavissa, joten leikkihetket ovat siten nopeampia aloittaa.

Esineiden lisäksi lastenkulttuuripaketissa on kirjanen, jossa esitellään laukun sisältö. Siinä on kustakin aiheesta ohjaajalle tarkoitettu alkuperähdytys, sillä aiheet herättivät lapsissa paljon lisäkysymyksiä, joihin on hyvä vastata tosiasioin. Tämän jälkeen kirjasessa kerrotaan leikkihetkien alkuvalmistelut, selostetaan käsinukke-pöllön kertomat taustatarinat ja kuvaillaan eri leikkihetkien kulku löyhästi. Leikin pedagogiikan isäksi kutsuttu Friedrich Fröbel totesi, että leikki ei saa olla ennalta määrättyä, ehdotonta ja mallinmukaista, vaan ennen kaikkea sallivaa ja joustavaa (Fröbel, 2012, 15). Omiksi osioiksi jaotelluissa leikkihetkien kuvauksissa on keskenään samanlainen runko: ensin kerrotaan pöllön kertomus aiheesta, jonka jälkeen kuvaillaan siihen liittyvä leikki. Lisäksi kunkin osion lopussa kerrotaan vinkkejä, joiden avulla aihetta voi muokata. Kirjasessa myös luetaan lastenkulttuuripakettiin kuuluva materiaali, jotta lainaaja voi käyttökerran jälkeen tarkistaa kaikkien osien palautuneen takaisin laukkuun.

6.1 Tarinankertoja-pöllö

Tämän lastenkulttuuripaketin sisällön kertojana ja tarinan hahmona toimii pöllön muotoinen käsinukke. Sekä vetämässäni leikkihetkissä että Kulttuurikuteen kokouksessa viisaaksi mielletyn pöllön hahmo koettiin miellyttäväksi ja sopivaksi viemään lastenkulttuuripaketin kertomusta eteenpäin. Sen vetämänä lapset tutustutetaan Ylöjärven eri alueisiin ja niiden maaperästä löydettyihin asioihin. Käsinuken hahmo konkretisoi puhetta ja voi olla mukana myös ympäristökasvatuksessa. Käsinuken mukanaolo tekee asioiden pohdinnasta hausempaa, kun lapsi saa nähdä ja kosketella sitä. (Torén 2000, 77–78.) Leikkihetkessä pöllö kertoo, kuinka on jo kierrellyt ympäri paikkakuntaa ja löytänyt erilaisia asioita lapsille kerrottavaksi. Se raahaa mukanaan matkalaukkua, josta se kaivaa esiin kartan. Kartan toisella puolella näkyy Suomi ja Ylöjärven sijainti siinä, toisella puolella on kuvattu Ylöjärvi sekä sen kolme osaa: Kuru, Viljakkala ja Ylöjärven keskusta. Mukaansa pöllö on ottanut matkamuistoksi jokaisesta paikasta kasan hiekkaa, joka kätkee jotain aiheeseen liittyvää. Kun leikit ovat leikitty, pöllö kiittää, hyvästelee lapset ja lentelee tutustumaan taas uusiin paikkakuntiin.

Kuva 1. Pöllö matkustaa ympäri Ylöjärveä turistina ja toimii tarinankertojana. (Kuva: Sanna Molin)

Eläinhahmot ovat lapsille mieluisia käsinukkeja, ne vetoavat lasten tunteisiin ja puhuttelevat lapsia. Lasten on myös helppo puhua eläinhahmoille. He tietävät, ettei käsinukke ole elävä mutta heidän niin halutessaan se herää henkiin. Yritin valmistaa pöllön itse ommellen, mutta en saanut siitä mieleistäni. Halusin hahmon olevan väritykseltään oikeaa pöllöä muistuttava ja halattavan oloinen, sillä leikkihetkissä, joissa olin käyttänyt ison yrityksen monien lapsiperheiden tuntemaa pöllöhahmoa, se oli hurmannut lapset. Leikkihetken pöllö yhdistettiin kuitenkin jo ennalta tuttuun hahmoon, joten sen muuttaminen oli tarpeen. Muutaman kokeilun jälkeen päädyin viimein ostettuun pöllönukkeeseen, sillä omin keinoin ompelamalla en päässyt itseäni tyydyttävään lopputulokseen. Nuken olisikin oltava totuudenmukainen, jotta lapsi pystyy yhdistämään eläimen ja sitä kuvaavan käsinuken toisiinsa. Sen on oltava elävän oloinen, jotta sen unohtaa olevan kankainen ja sen silmissä pitäisi olla ilmeikkyyttä. Kuten ihmisillä, myös nukun ulkonäkö paljastaa osan sen identiteetistä. (Torén 2000, 37–38.)

Kineettistä hiekkaa varten ompelin pussimaisen alustan, jonka tarkoitus on saada hiekka helposti käyttöön niin, ettei hiekkaa hukkuisi pöytien ja tuolien alle lasten leikkiessä. Sen reunat pysyvät hieman koholla ja estävät siten hiekan leviämistä. Kankaana on pintakäsitelty puuvillasekoitekangas, joka on miellyttävä käsitellä, kevyt ja likaa hylkivä. Jotta leikkihetkeen saisi hieman tavanomaisista lusikoista poikkeavia hiekkakaivuuesineitä, valitsin käyttöön palettiveitsiä. Ne muistuttavat arkeologien työvälineitä, ollen silti siroja ja sopivia pieneenkin käteen. Hiekkaan piilotetaan Kurua edustamaan palat graniittia, Viljakkalaa edustavat kissankultakimpaleet ja Ylöjärven keskustaa pienet miekat.

6.2 Kurun graniitti

Kurua lastenkulttuuripaketissa edustaa opinnäytetyön yhteistyökumppanin toiveesta graniitti. Kurussa on ollut pitkään luonnonkiviteollisuutta, kuten paperikoneiden puristinteloja valmistettaessa. Telagraniittia louhittiin Kurun harmaasta graniitista yli 70 vuotta ja sen kerrottiin olevan maailman parasta. Viimeiset telakivet valmistettiin Kurussa vuonna 2008, sillä graniitin käyttö väheni muiden materiaalien syrjäyttäessä luonnonkiven. (Kiviteollisuusliitto ry 2012.) Kurussa on edelleen toiminnassa useita kivenjalostamoita, jotka valmistavat muun muassa kiviä rakentamiseen, muistomerkkeihin ja keittiötasoihin.

Lastenkulttuuripaketissa on graniittisia talvirenkaiden testausalustoja, kalliosta porattuja kivilieriöitä ja pala pallograniittia. Erilaisia graniitteja on olemassa suuri määrä, eikä kaiken mielenkiintoisen mukaan ottaminen ole kivien painonkaan takia mahdollista. Tämän vuoksi lisäsin kansioon kuvia graniiteista eri muodoissaan. Tässä leikkihetkessä tutkitaan kiveä materiaalina ja tutustutaan siihen, mitä graniitista voi tehdä. Tavoitteena on tutustua eri aistein kovalta ja kylmältä tuntuvaan materiaaliin.

Kesällä 1989 Suomen matkailuliitto ja Geologian tutkimuskeskus yhdessä muutaman muun toimijan kanssa järjestivät valintakampanjan, jossa jokaiselle maakunnalle sai äänestää omaa nimikkokiveä. Asiantuntijaraati päätti, että graniitti toimii Suomen kansalliskivenä ja pallokivi äänestettiin Pirkanmaan maakuntakiveksi. (Maakuntakivet n.d.) Pallokivi on arvokasta harvinaisuutensa vuoksi ja se on ulkonäöltään muista kivistä poikkeavaa. Koska Ylöjärvi kuuluu Pirkanmaahan sekä edellä lueteltujen asioiden vuoksi valitsin pallokiven palasen lastenkulttuuripaketin yhdeksi esineeksi. Lastenkulttuuripaketin kirjasessa on kuvia suuremmasta pallokivilohkareesta, jotta sen kuvioista saa selkeämmän käsityksen. Lohkareen avulla leikkihetkessä mietitään millaisia kuvioita kivistä ja kallioista voi löytää ja niiden tarkkailemiseen luonnossa kannustetaan.

Kuva 2. Graniittia eri muodoissaan. Etualalla pallokiveä ja takana talvi-
renkaiden testausalustaa. (Kuva: Sanna Molin)

Graniitti tunnetaan kovana ja kestäväenä materiaalina. Graniitista porattu- ja lieriöitä tutkitaan eri aistein. Kalliosta poratut lieriöt näyttävät, kuinka montaa eri väriä graniitista voi olla. Kiven väri muuttuu, kun sitä kastelee vedellä. Pihasta voi etsiä erilaisia kiviä, pestä ne ja tehdä niistä kiviko-koelman vedellä täytettyyn lasipurkkiin. Kova materiaali voi tuntua niin si-
leältä, että sillä voi jopa silittää hellästi itseään tai kaveria. Kivilieriöiden avulla voidaan viettää pieni hierontahetki, niillä voi kaulita kineettistä hiekkaa tai niitä yhteen hakatessa voi saada aikaan musiikkia. Jarru-

tusalustojen avulla leikkihetkessä käsitellään kiven muokattavuutta ja sen ominaisuuksia varata ja kestää lämpöä.

6.3 Viljakkalan kulta

Viljakkalassa on toiminut kultakaivos ja sen maaperä kätkee edelleen paljon kultaa. Olen itse lapsuudessani viettänyt paljon aikaa alueella, kaivoksen viereen perustetussa lomakylässä sekä kaivosmaalla. Alueella oli vilkasta matkailutoimintaa, kaivostorniin tehtiin tutustumiskierroksia ja paikalla järjestettiin muun muassa kullanhuuhtontakilpailuja. Lapsille oli kotieläinpiha ja kesäteatteri, vanhoissa työrakennuksissa erilaisia putiikkeja. Haverin hienohiekkainen uimaranta on edelleen suosittu perheiden keskuudessa, sillä se loivenee hitaasti. Rannalta voi löytää kaivostoiminnan jäänteitä järvimalmin muodossa. Paikalla on edelleen ravintolatoimintaa, vapaa-ajantoimintaa ja lomakylä. Kesäisin kaivosalueella järjestetään tutustumiskierroksia ja vanhaa avolouhosta käytetään sukelluspaikkana ympäri vuoden.

Haverin alueen kultakaivoksen historia ulottuu aina 1700-luvulta 1960-luvulle, jolloin kaivoksen toiminta loppui. Kaivoksesta louhittiin malmia ensin raudan saamiseksi ja louhitut kivet vietiin Tampereelle jatkokäsittäväksi. Vasta 1930-luvun tutkimuksissa huomattiin malmin sisältävän sellaisia määriä kultaa ja hopeaa, että niiden louhinta olisi kannattavaa. Malmia louhittiin maan alta sekä noin 80 metriä syvästä avolouhoksesta ja sitä jatkokäsiteltiin Haverissa. Kaivoksessa työskenteli tuolloin 150 henkilöä ja yhden työpäivän aikana saatiin noin kilo puhdasta kultaa. Helsingissä vuonna 1952 järjestettyjen olympialaisten kulta- ja hopeamitalit valmistettiin Haverin kullasta. Kaivostoiminta hiipui, koska tuotantokoneisto vanheni ja sen takia sekä virheellisistä menetelmistä johtuen kultaa meni kaivosjätteen mukana hukkaan. Maaperässä on edelleen runsaasti kultaa. (Haverin kultakaivoksen värikkäät vaiheet n.d.) Avolouhoksesta lähtee käytäviä ja kuiluja maan sisään. Louhos täyttyi 70-luvulla pohjavedellä ja sukeltajat alkoivat käyttää sitä harjoituspaikkana. Vesi on nykyisin hapanta ja sameaa. (Vaarallisilla vesillä 2013.)

Lastenkulttuuripaketin materiaaleja valitessa täytyi ottaa huomioon niiden turvallisuus. Tästä syystä varmistin vielä Tampereen kivikerholta, että lastenkulttuuripaketin tarvikkeisiin suunnittelemani rikkikiisu eli kissankulta sekä järvimalmi ovat turvallisia käyttää. Viljakkalan Haverin uimarannan erikoisen muotoiset kivet meinasivat jäädä pois lastenkulttuuripaketista, sillä minulle kerrottiin ensin, etteivät rannan kivet olisikaan aivan harmittomia käsitellä kultakaivoksessa aikoinaan käytetyn käsittelyn takia. Tutustuin Viljakkalan Haverin kultakaivokseen aiheesta kirjoitettujen artikkeleiden kautta ja etsin tietoa myös kirjoista.

Annoin lapsia leikittäessäni heille pari kimpalletta rikkikiisua käsiin ihmeteltäviksi. Kissankultaa ihastellessa lapsille kerrotaan Viljakkalan kaivoksesta, kuinka sieltä on löydetty kultaa jo satoja vuosia sitten ja kuinka oi-

keat olympialaisten kultamitalitkin olivat tehty sen kullasta. Samalla kerrotaan, kuinka kultaa louhiessa viereiseen järveen päätyi rautaa, joka saostui kivien ympärille muodostuen litteiksi, kolikon muotoisiksi kiviksi, järvimalmiksi. Leikkiä jatketaan etsimällä hiekasta järvimalmia ja kultamaalilla maalattuja kiviä, ne toimivat leikissä kultakimpaleina. Kissankultakimpaleita ei kannata tässä leikissä käyttää, etteivät pienet kimpaleet murennu liikaa hiekan sekaan. Maan ollessa jäässä leikki toteutetaan sisätiloissa, kineettisen hiekan avulla. Sen sisään kätetään kultakimpaleita, joita lapset saavat etsiä. Jos ulos on mahdollista mennä hiekkalaatikolle, kivet kätetään hiekkalaatikkoon, josta ne etsitään materiaalipaketin mukana tulevilla hiekkasiivilöillä niiden toimiessa kulanhuuhdon vaskooleina. Järvimalmia ei voi piilottaa kineettiseen hiekkaan siitä irtoavan raudan vuoksi, hiekka värjäytyisi malmista ruosteiseksi ja pilaisi sen.

Kuva 3. Hiekkasihdit toimivat kulanhuuhdontavaskooleina. Etualalla järvimalmia. (Kuva: Sanna Molin)

Mietin kulanhuuhdontaleikin vaskooleiksi ensin metallisia vuokia, joihin olisi porattu reikiä hiekan valumiseksi pois. Lopulta päädyin kuitenkin leikkivälineiksi valmistettuihin hiekkasihteihin, sillä ne olivat parhaimman tuntuiset kädessä ja myös kevyimmät. Väriksi valitsin sinisen, jota vasten kultakimpaleet erottuisivat selvimmin. Leikin lopuksi kimpaleita voi jao-tella järvimalmiin ja kultaan, tai lajitella kokonsa perusteella sekä niitä voi laskea, niillä voi tehdä kuvioita tai kasata päällekkäin.

6.4 Ylöjärven keskustan muinaislöytö

Paikalliselta Mikkolan pelloilta, Keijärven rannan tuntumasta tehtiin jo 1890-luvulla rautakaudelle ajoittuvia esinelöytöjä. Alueella tehtiin silloin jonkin verran tutkimuksia, mutta asiaan palattiin vasta vuonna 1959, kun vesijohtoa varten kaivetun ojan reunasta paljastui veitsi ja miekka. Löytöjä paljastui lisää, kuten hopearaha, nuolenkärki, kirves ja puukonterä sekä solkia, tekstiiliä ja nahkaa, joiden perusteella rautakauden vaatemuotia on voitu rekonstruoida. Paikalla on kaivausten perusteella sijainnut rautakautinen kalmisto. Maaperä todennäköisesti kätkee edelleen muinaisia esineitä Mikkolan talon pihapiirissä sekä Mikkolantien ja Vaasantien välisellä alueella. Mikkolan kalmisto on Ylöjärven tunnetuin muinaisjäännöskohde. (Jussila 2011, 6–7; Mikkolan kalmisto, Ylöjärvi 2017.) Se on kuitenkin suurelle osalle paikallisia myös tuntematon, tai siitä on kuultu vain main maininta. Itse vuosikymmeniä Ylöjärven keskustassa asuneena tiesin vain tehdystä helavyölydyöstä, jonka mukaan on tehty nykyaikainen korusarja. Mikkolan talo sijaitsee aivan keskellä Ylöjärveä ja sen vanhat pellot on jo rakennettu.

Kulttuurikuteen tapaamisessa nousi esiin toive, että lapset saisivat joitakin esineitä käsiteltävikseen ja tutkittavaksi. Olin ensin ajatellut sahaavani leikkiin tarvittavat miekat vanerista, jonka jälkeen olisin maalannut ne. Mietin myös mahdollisuutta valmistaa esineitä muovimassoista, kuten worblasta, sillä itselläni ei ollut edellytyksiä eikä tarvittavaa taitoa työstää metallia, joka olisi ollut mieluisin materiaali. Koska aito materiaali oli mielestäni kuitenkin paras vaihtoehto, yritin etsiä ratkaisua ulkopuolelta. Otin yhteyttä seppään, joka valmistaa esineitä muinaisten mallien mukaan ja hänen kauttaan sain lastenkulttuuripakettiin haluamani nuolenkärjet, pienet miekat sekä soljen. Esineiden valmistuksessa on otettu huomioon niiden tulevan lasten käsiteltäviksi, joten esimerkiksi nuolenkärjet ovat tylppiä ja niiden reunat teroittamattomia. Seppä otti esineitä suunnitellessaan huomioon myös sen, että tuleva lastenkulttuuripaketti kertoo Ylöjärven Mikkolan muinaislöydöstä, joten tuotteista muun muassa pienet miekat perustuvat Mikkolaan haudattuun, niin kutsuttuun pahan miehen miekkaan ja soljen hän takoi vastaamaan paikalta löydettyä hevosenkenkäsolkea.

Kuva 4. Mikkolan muinaislöytöjä lastenkulttuuripakettiin sovellettuina.
(Kuva: Sanna Molin)

Esineiden avulla herätellään keskustelua tai sadutetaan lapsia siitä, mitä tällä paikalla on aikoinaan voinut olla tai tapahtua. Entä mitä maahan kätkeytyy meidän jäljiltämme, mitä esineitä tulevat sukupolvet löytävät ja mitä ne meistä kertovat? Maahan voidaan kätkeä aikakapseli, joka avataan sovittun ajan kuluttua, vaikka seuraavana keväänä. Aikakapseli on kestävästä laatikosta tai purkista valmistettu tiivis säilytysastia, joka piilotetaan esimerkiksi rakennukseen tai haudataan maahan. Sisään laitetaan esineitä ja viestejä, jotka toimivat terveisinä tulevaisuuden löytäjälle.

7 POHDINTA JA ARVIOINTI

Opinnäytetyöprosessini käynnistyi jo vuoden 2013 lopussa, jolloin työelämäyhteys Ylöjärven kulttuuripalveluiden kanssa syntyi ja työn aihe päätettiin. Valitettavasti työ ei edennytkään suunnitellusti, vaan venyi neljällä vuodella. Tänä aikana seurasin opinnäytetyöni aihetta, jonka kuussa varhaiskasvatuksessa ehti tapahtua merkittäviä muutoksia. Työ alkoi edetä jälleen keväällä 2018, jolloin perehdyin aiheeseen syvemmin. Yhteistyö Ylöjärven kulttuurituottajien kanssa sujui mainiosti, kauan jatkunut opinnäytetyöprosessi ei onneksi haitannut heitä.

Olin ajatellut tekeväni materiaalipaketin tarvikkeet lähes kokonaan itse. Yritin ensin valmistaa lastenkulttuuripaketin käsinuken. Sen ompelu ei ollutkaan niin helppoa, kuin olin kuvitellut. Nukan tekeminen vei lopulta turhaan aikaani, sillä päätin viimein nukan ulkonäön olevan tärkeämmän

seikan kuin se, että olen nukuin itse tehnyt ja niinpä ostin sen valmiina. Samoin oli Ylöjärven keskustan muinaisaarteesta kertovien esineiden kanssa, ajatuksissa oli ensin niiden valmistus itse tekemällä. Vaikka vastaavien esineiden teko ei loppujen lopuksi olisi itselle aivan mahdotonta, tekemisen opetteluun olisi kulunut liikaa aikaa, eikä materiaalien itse valmistaminen loppujen lopuksi ollut työssä se tärkein asia. Ostotuotteiden lisääminen materiaalipakettiin vaikutti tietenkin toteutuneeseen budjettiin, jonka olin ajatellut pysyvän matalampana kuin toteutuneessa työssä oli. Kulut pysyivät kuitenkin sovittujen summien sisällä.

Ammatilliseen osaamiseen opinnäytetyön tekeminen vaikutti niin, että tunnistan aiheen rajaamisen tärkeyden entistä paremmin. Työn rajaaminen oli vaikeaa materiaalipaketin toteutuksen lisäksi myös itse aiheen osalta. Ylöjärvellä ja sen maastossa on monenlaisia mielenkiintoisia asioita, kuten Kurun ulkomuseo, keskustan kotiseutumuseo, Seitsemisen kansallispuisto, Inkulan kivinen holvisilta, hiekkaharju ja muinaisen meren rannat. En pystynyt heti hahmottamaan kuinka työ tulisi rajata. Kulttuurituottajan kanssa käyty keskustelu ja viimein varhaiskasvatuksen henkilökunnan haastattelu selvensivät mitä työltä tahdon. Sitä ennen tein haastatteluja ja paikkakuntakäyntejä, lopulta ne toimivat vahvistavina tekijöinä omalle osaamiselleni aiheista.

Opinnäytetyön aiheenrajauksen takana oli myös ajatus siitä, että olisi hyödyllistä havainnollistaa lapsille omaa kotikaupunkiaan. Omien havaintojeni mukaan 2000-luvulla tehdyt kuntaliitokset eivät olleet kaikkien asukkaiden mieleen, niistä puhuminen saa vieläkin joidenkin tunteet kuumenemaan. Siksi halusin tuoda työssäni esiin myös mielenkiintoisia asioita eri puolilta Ylöjärveä, jokaisessa sen kaupunginosassa on jotain ainutlaatuisia ja se olisi tärkeää huomata.

Kirjallinen ilmaisutaitoni on kehittynyt opinnäytetyön aikana ja olen saanut hyvää palautetta opinnäytetyöraportin helppolukuisuudesta. Jotkut kappaleista ovat jääneet kenties liian pitkiksi mutta lauseiden rakenteet ovat pääosin helppoja ja selkeitä sekä teksti ymmärrettävää. Lastenkulttuuripaketin ohjekirjasen sivutaiton olisin halunnut tehdä vielä toisella tavalla mutta tavallinen kirjoitusohjelmalla toteutettu teksti ajaa asiansa myös aivan mainiosti. Ohjekirjasen leikkiohjeiden kirjoittaminen oli haastavaa, koska en itse ole ollut vastaavassa tilanteessa käyttämässä ohjekappaleita. En käytännössä tiedä kuinka kauan varhaiskasvattajilla on aikaa käytettävänä kun he tutustuvat pakettiin ennen leikkihetkeä. Tämä olisi voinut olla hyvä selvittää varhaiskasvattajia haastatellessa. Pyrin siihen, että ohjeet ovat lyhyitä ja helppolukuisia ja mielestäni se onnistui.

Vihreän ja vanhan matkalaukun ulkonäkö herättää itsessään jo mielenkiinnon. Parhainta olisi kuitenkin ollut se, että olisin löytänyt laukuksi hauskan vetolaukun, sillä vaikka karsin laukun sisällöstä jo kasan kiviä, sen paino on vielä melko korkea. Halusin laukun olevan myös sisältä rau-

hallisen näköinen, joten en käyttänyt montaa eri väriä sen sisältämissä rasioissa tai pussukoissa.

Mielestäni saavutin tälle opinnäytetyölle asettamani tavoitteet hyvin. Koska en ole vielä ehtinyt kuulla materiaalipaketin käytännön kokemuksia, en voi siltä osalta arvioida lopullisen tuotoksen todellista sopivuutta kohderyhmälleen. Kaikkia leikkejä ei kokeiltu ennen niiden hyväksymistä lastenkulttuuripakettiin, joten opinnäytetyön tulosten arviointi jää niiden osalta tekemättä. Saan työelämäyhteydeltä myöhemmin tietooni varhaiskasvattajien kokemuksia, kun paketti syksyllä otetaan käyttöön. Sain häneltä jo hyvää palautetta esitellessäni työn tulosta ja se tuntui rohkaisevalta. Lastenkulttuuripakettia pidettiin mielenkiintoisena ja monipuolisena kokonaisuutena, jonka aiheet varmasti innostavat sekä lapsia että varhaiskasvattajia. Kulttuuri- ja markkinointituottaja totesi aiheen olevan ajankohtainen, sillä vuonna 2019 Ylöjärvi täyttää 150 vuotta. Kaupungin eri yksiköitä, kuten päiväkoteja ja kouluja, kannustetaan ottamaan huomioon juhlavuosi omissa tapahtumissaan (Mäkinen 2018). Ylöjärvi-aiheinen lastenkulttuuripaketti sopii teemaan mainiosti.

Materiaalipaketista koostui ainutlaatuinen, vain Ylöjärvelle tarkoitettu virikepaketti, jonka uskon herättävän mielenkiintoa paikallisia erikoisuuksia kohtaan. Paljon jäi Ylöjärvestä vielä kertomatta, kuten jo aihetta rajatessa totesin. Tässä avautuu jatkojalostusmahdollisuus vielä uusien asioiden käsittelyyn, myös lastenkulttuuripaketissa jo esiteltyjä asioita on mielenkiintoista uppoutua tutkimaan vieläkin syvällisemmin. Toivon lastenkulttuuripaketin toimivan asianmukaisesti ja sen olevan pidetty, eri varhaiskasvatuspaikkoihin ahkerasti lainattava tuotos.

LÄHTEET

Airaksinen, T. & Vilkka, H. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Bandura, A. 2016. Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Teoksessa Vasta, R. (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Iso-Britannia: The Jessica Kingsley Publishers Ltd, 13 – 74.

Beilin, H. 2016. Piaget'n teoria. Osa 1. Piaget'n tutkimusohjelman ydin-olettamuksia. Teoksessa Vasta, R. (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Iso-Britannia: The Jessica Kingsley Publishers Ltd, 109 – 157.

Cornell, J. 1989. Sharing the joy of nature. Nevada City: Dawn Publications.

Esiopetus. 2018. Ylöjärven kaupunki. Viitattu 31.3.2018.
<http://www.ylojarvi.fi/perhe-ja-sosiaalipalvelut/varhaiskasvatus/esiopetus/>

Fröbel, F. 2012. Hänelle. Teoksessa Helenius, A. (toim.) Ihmisen kasvatusta. Helsinki: Kirja kerrallaan.

Haverin kultakaivoksen värikkäät vaiheet. n.d. Kultacasino – Haverin lomakylä. Viitattu 19.5.2018. <http://www.kultacasino.fi/historia>

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Juva: Bookwell.

Jussila, T. 2011. Ylöjärvi. Keskustan seutu muinaisjäännösinventointi 2011. Ylöjärven kaupunki. Viitattu 18.5.2018. http://mikroliitti.pp.fi/1-julkisetrareportit/Ylojarvi/Ylojarvi%20Keskusta_Muinaisj-inv_2011.pdf

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kauppinen, T., Kivinen, K., Kotilainen, H., Kurenniemi, M., Pajukoski, M. & Tapaninen, A. 2002. Ympäristö ja hyvinvointi. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Kiviteollisuusliitto ry. 2012. Ainutlaatuinen aikakausi suomalaisen kiviteollisuuden historiassa – Kurun valssikivet. Viitattu 28.5.2018.
<https://www.suomalainenkivi.fi/ainutlaatuinen-aikakausi-suomalaisen-kiviteollisuuden-historiassa-kurun-valssikivet/>

Kulttuurikude-ryhmä päivitti Ylöjärven päiväkotikäisten lasten kulttuurikasvatussuunnitelman. Ylöjärven kaupunki. Viitattu 31.3.2018.
<https://www.ylojarvi.fi/vapaa-aika/kulttuuri/uutiset/kulttuurikude->

ryhma-paivitti-ylojarven-varhaiskasvatuksen-
kulttuurikasvatussuunnitelman/

Kulttuurikude. n.d. Kulttuurikuteen kulttuurikasvatussuunnitelma. Ylöjärven kaupunki. Haettu osoitteesta 11.4.2018.
<http://www.ylojarvi.fi/vapaa-aika/kulttuuri/kulttuurikude/>

Kuntoutuskompassi. 2012. Ylöjärven kaupunki. Viitattu 1.5.2014.
http://www.ylojarvi.fi/site/assets/files/5789/kuntoutuskompassi2012p_i_vitetty.pdf

L 1973/36. n.d. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 16.1.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Lehtinen, E., Lerkkanen, M-K. & Vauras, M. 2016. Kasvatuspsykologia. 3. uud. p. Juva: Bookwell Oy.

Maakuntakivet. n.d. Geologia tutuksi. Geolofian tutkimuskeskus. Viitattu 10.5.2018. <http://www.gtk.fi/geologia/kiviharrastus/maakuntakivet/>

Mattila, P. 2013. Vaarallisilla vesillä. Tekniikka & talous. Viitattu 19.5.2018. https://www.tekniikkatalous.fi/talous_uutiset/2013-12-27/Vaarallisilla-vesill%C3%A4-3316962.html

Mikkolan kalmisto, Ylöjärvi. 2017. Ylöjärven vuosituhannet. Viitattu 18.5.2018. <https://vuosituhannet.wordpress.com/2017/06/19/mikkolan-kalmisto/>

Muotoilijan aarrearkku. 2012. Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut. Viitattu 14.5.2018. <http://www.muotoilijanaarrearkku.fi/>

Mäkinen, V. 2018. 150-vuotiaasta Ylöjärveä juhlistetaan monin tapahtumin. Ylöjärven Uutiset. Viitattu 30.5.2018.
<https://ylojarvenuutiset.fi/2018/05/30/150-vuotiaasta-ylojarvea-juhlistetaan-monin-tapahtumin/>

Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Oppimista ympäristöstä. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy, 116–143.

Opetushallitus. 2016. Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päätetty. Viitattu 21.1.2017.
http://www.oph.fi/saadokset_ ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ ja_ tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/103/0/uudet_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_paatetty

Palveluseteli. 2018. Ylöjärven kaupunki. Viitattu 31.3.2018.

<http://www.ylojarvi.fi/perhe-ja-sosiaalipalvelut/varhaiskasvatus/palveluseteli/>

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Juva: Bookwell Oy.

Pirkanmaan lastenkulttuurin esiselvitys. 2012. Viitattu 31.3.2018.

https://www.tampere.fi/tiedostot/k/Mrc0W3ZID/Pirkanmaan_lastenkulttuurin_esiselvitys.pdf

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sinkkonen, J. 2001. Leikin maailmasta keskilapsuutta kohti – lapsen kehitys neljänneltä seitsemännelle ikävuodelle. Teoksessa Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Torén, B. 2000. Käsi nuken sydämellä. Käsinnukke pedagogisena välineenä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Varhaiskasvatus. 2018. Ylöjärven kaupunki. Viitattu 31.3.2018.

<http://www.ylojarvi.fi/perhe-ja-sosiaalipalvelut/varhaiskasvatus/>

Varhaiskasvatus siirtyy sivistysosastolle. Siti 1/2014, 13.

Ylöjärven varhaiskasvatuksen perusteet 2017. Ylöjärven kaupunki. Haettu osoitteesta 21.1.2017.

http://www.ylojarvi.fi/site/assets/files/32521/ylojarven_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2017_aikataulu.pdf

Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017 (n.d.). Ylöjärven kaupunki. Haettu osoitteesta 8.1.2018.

https://www.ylojarvi.fi/site/assets/files/32522/yl_j_rven_varhaiskasvatussuunnitelma_2017.pdf

Ylöjärvi. n.d. Tilastokeskus. Kuntien avainluvut. Viitattu 31.3.2018.

<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/980.html>

5–6-vuotiaan sosiaalinen kehitys. 2018. MLL. Viitattu 18.5.2018.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

HAASTATTELUT

Rahikka, M. 2014. Lastentarhanopettaja. Ylöjärven kaupunki. Henkilökoh-
tainen tiedonanto 8.5.2014.

OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMINEN

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa ohjaustoiminnan artemiksi (AMK) ja olen tekemässä opintoihini liittyvää opinnäytetyötäni Ylöjärven kaupungin kulttuuripalveluille. Tavoitteenani on tehdä varhaiskasvatukseen käyttöön materiaalipaketti tai kansio, jota voisi hyödyntää varhaiskasvatusyksiköissä eri puolella Ylöjärveä. Tähän liittyen teen osallistuvaa havainnointia XXXXX päiväkodin lasten parissa XX.05.2014, samalla äänitän tilanteen. Lasten henkilöllisyys ei tule tutkimuksessa julki, samoin saatua aineistoa käsitellään täysin luottamuksellisesti. Halutessanne voitte ilmoittaa kieltäytymisestäänne lapsenne ohjaajalle.

Opinnäytetyö valmistuu kesän 2014 aikana, jolloin materiaali tulisi käyttöön mahdollisesti syksyllä 2014.

Yhteistyöstä kiittäen,

Sanna Molin
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
HAMK